

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Fungování mechanismů ruské propagandy na příkladu masakru v Buči

Vypracovala: Karolína Čápková
Vedoucí práce: Mgr. Marek Šebeš, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

Karolína Čápková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Marku Šebešovi, vedoucímu mé bakalářské práce, za vedení, ochotu a cenné rady, které mi pomohly v průběhu zpracovávání bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá ruskou propagandou v souvislosti se současným konfliktem probíhajícím mezi Ruskou federací a Ukrajinou. Práce se nejprve zaměřuje na definování pojmu propaganda, dezinformace, fake news a hoax. Stručně shrne výskyt propagandy v průběhu historie, a také přiblíží analýzu propagandy. Dále práce poskytne historický přehled vzniku samostatného ukrajinského státu a cesty, která vedla k vypuknutí ruské invaze na Ukrajinu v únoru roku 2022. Práce pokračuje představením ruské propagandy a reakce západního světa na její šíření. V poslední části představí propagandistické narativy objevující se v souvislosti s masakrem v Buči.

Klíčová slova: propaganda, Ruská federace, Ukrajina, dezinformace, ruská invaze na Ukrajinu, masakr v Buči

Annotation

The Bachelor thesis focus is Russian propaganda in context of the current conflict between the Russian Federation and Ukraine. The thesis firstly focuses on defining the terms of propaganda, disinformation, fake news and hoax. It will briefly summarize the occurrence of propaganda throughout history and introduces the analysis of propaganda. Furthermore, the thesis will provide a historical overview of the formation of the independent Ukrainian state and the path that led to the outbreak of the Russian invasion of Ukraine in February 2022. The thesis continues with introducing Russian propaganda and reaction of the Western world to its spread. In the last part, it will introduce the narratives of propaganda emerging in context of the Bucha massacre.

Keywords: propaganda, Russian Federation, Ukraine, disinformation, Russian invasion of Ukraine, Bucha massacre

Obsah

ÚVOD	7
1 PROPAGANDA.....	9
1.1 Druhy propagandy.....	11
1.2 Vývoj propagandy v průběhu věků	12
1.3 Propaganda a moderní způsoby války	14
1.4 Propaganda, dezinformace, fake news a hoax	16
2 ANALÝZA PROPAGANDY	18
3 HISTORICKÝ KONTEXT RUSKO-UKRAJINSKÉ VÁLKY	23
3.1 Vznik moderního ukrajinského národa	23
3.2 Pokus o vytvoření samostatného národního státu za 1. světové války.....	24
3.3 Mezi dvěma světovými válkami	25
3.4 Ukrajina za 2. světové války	25
3.5 Vznik samostatného státu Ukrajina	26
3.6 Rusko-ukrajinská válka	26
3.6.1 Počátky konfliktu: anexe Krymu 2014	27
3.6.2 Ruská invaze na Ukrajinu 2022	28
3.6.3 První okamžiky války	28
4 RUSKÁ PROPAGANDA V RÁMCI RUSKO-UKRAJINSKÉHO KONFLIKTU	30
4.1 Ruská propaganda.....	30
4.1.1 Cíle ruské propagandy	31
4.1.2 Reakce západního světa na šíření ruské propagandy.....	32
5 MASAKR V BUČI	36
5.1 Odhalení masakru v Buči.....	36
5.2 Postoj ruské vlády k masakru v Buči	36
5.3 Reakce světa na masakr v Buči.....	37
5.4 Analýza ruské propagandy okolo masakru v Buči.....	39
ZÁVĚR.....	45
LITERATURA A ZDROJE	47

Úvod

V dnešní době, která se vyznačuje rychlým způsobem života, novými komunikačními technologiemi a zrychlujícím se tokem informací, je stále důležitější se zaměřovat na kvalitu a relevanci jednotlivých informací, které denně konzumujeme. Je neustále jednodušší se stát obětí nepravd, dezinformací nebo konspiračních teorií, kterými je zaplněn celý informační prostor.

V současnosti se ve svobodném a demokratickém světě stává stále relevantnější rozvoj kritického myšlení a schopnost analyzovat informace. Díky tomu, že v demokracii je „*lid zdrojem veškeré státní moci*“ (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.), je osud země do určité míry závislý na volbě každého jednotlivého občana. Kvalitní a pravdivé informace se stávají původem zdravé demokratické společnosti jako celku.

Zneužívání informací a šíření dezinformací je však v dnešní době běžným jevem. Tento trend se projevuje u jednotlivců, skupin, firem i států. Jedněmi z nejčastějších motivací při šíření dezinformací je vylepšení svého vlastního obrazu či diskreditování svého oponenta. Velkým nebezpečím dnešní doby jsou autoritářské a totalitní režimy, které zneužívají dezinformace v rámci své propagandy a snaží se pomocí nich ovlivnit myšlení veřejnosti ve svůj prospěch, což může mít obrovské negativní dopady na jednotlivé země, ale i na celé mezinárodní společenství. Je důležité být neustále na pozoru a ověřovat informace, protože tento jev může mít obrovský potenciál narušit demokratické principy a ohrozit křehkou stabilitu svobodného světa.

V dnešní době se, v důsledku rusko-ukrajinského konfliktu na Ukrajině, dostala do hledáčku odborníků, médií i veřejnosti propaganda Ruské federace, která i přes svůj formální statut demokracie vykazuje znaky autoritářského režimu. Právě fungováním mechanismů ruské propagandy se bude zabývat tato bakalářská práce. Zaměří se na ruská propagandistická sdělení v právě probíhajícím konfliktu na Ukrajině. Konkrétně se blíže zaměří na propagandu v souvislosti s masakrem v Buči, který se v počátku rusko-ukrajinské války stal symbolem ruské brutality a utvrdil snahy západních zemí pomoci Ukrajině při zachování její suverenity.

Práce se ve svém úvodu zaměří na definici základních pojmů, které jsou nezbytné pro pochopení fungování propagandy v dnešním světě. Mezi tyto pojmy patří

propaganda, dezinformace, fake news a hoax. Dále stručně shrne vývoj propagandy v průběhu historie a představí způsoby analýzy propagandy. Práce blíže přiblíží analýzu propagandy podle Jowetta a O'Donnella, kterou popsali ve své knize *Propaganda & Persuasion*.

Následně se práce zaměří na historický kontext, který podnítl vypuknutí současného konfliktu na Ukrajině a je často využíván v rámci narativů¹ šířených ruskou propagandou. Stručně popíše události předcházející masakru v Buči a reakci západních zemí na invazi na Ukrajinu.

A nakonec se práce zaměří na ruskou propagandu v rámci rusko-ukrajinského konfliktu na Ukrajině. Stručně shrne její cíle v Ruské federaci i v zahraničí, způsoby kterými se šíří ve střední a východní Evropě a snahy subjektů v západních zemích monitorovat šíření vlivů ruské propagandy a jejich dopadů na běžné obyvatele. Konkrétně blíže shrne ruské propagandistické narativy objevující se v souvislosti s masakrem v Buči. Přiblíží ruské propagandistické narativy objevující se na vybraných dezinformačních webech (Tadesco.org a Aeronet.news).

Cílem bakalářské práce je pomocí analýzy propagandy přiblížit její problematiku v rámci současného rusko-ukrajinského konfliktu na Ukrajině. Kvůli obsáhlosti ruské propagandy se práce konkrétně zaměří na sledování narativů šířených ruskou propagandou v souvislosti s masakrem v Buči a jejich obrazem ve vybraných médiích.

¹ Narativ, nebo vyprávění, je běžný způsob předávání informací, jehož cílem je v rámci společnosti předávat kulturní i morální znalosti dalším generacím. Zásadně ovlivňují naše vnímání světa (Miller, 2008, s. 30-32).

1 Propaganda

Pro pochopení fungování propagandy je zásadní nejdříve definovat samotnou propagandu a základní pojmy, se kterými se v souvislosti s ní můžeme setkat. Mezi tyto pojmy patří dezinformace, fake news a hoax, které mají mezi sebou úzké spojení a jsou často využívána jako synonyma.

„Propaganda v základním smyslu znamená šířit nebo propagovat určité myšlenky.“ (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 2) Slovo propaganda je latinského původu a do češtiny bylo přejato z němčiny. V latině pochází slovo propaganda ze slovesa *prōpāgāre*, což znamená rozšiřovat nebo rozmnožovat. Původně bylo toto sloveso využíváno v souvislosti s rostlinami. V současném významu se slovo propaganda rozšířilo do obecného povědomí až v 18. století v souvislosti s protireformační organizací *Congregatio de propaganda fide* (Kongregace pro šíření víry), která byla založena papežem Klementem VIII. koncem 16. století (Rejzek, 2015, s. 556-557).

Harold D. Lasswell (1927, s. 627) uvádí, že *„propaganda řídí kolektivní postoje pomocí manipulace se symboly“*. Lidé jsou ve svých běžných životech zvyklí jednat podle určitých ustálených vzorců, které jsou zásadně ovlivňovány symboly. Těmi může být i ta nejjednodušší neverbální komunikace (např. gesta ruky nebo postoj těla). Veškeré symboly jsou závislé na kulturním kontextu. V různých kulturách mohou mít různé významy. Ke změnám kolektivních postojů dochází právě pod vlivem symbolů. Mohou být pomocí nich upevněny, ale i úplně zničeny (Tamtéž).

Propaganda je fenomén, jehož definice a vnímání se vyvíjí spolu s dějinami lidstva. Již od nejstarších zaznamenaných historických pramenů můžeme nalézt záznamy, které bychom v dnešní době nazvali propagandistickými sděleními. Interpretace termínu propaganda se může zásadně lišit v závislosti na sociálním postavení či generaci jednotlivců. Pro některé může být tento termín spojen s totalitními ideologiemi komunismu nebo nacismu. Zatímco jiní si ho mohou spojovat s běžnými činnostmi politických stran, které využívají propagandu k získávání voličů (Hobbs, 2020, s. 11).

Propaganda a její důsledky jsou lidmi zkoumány z mnoha úhlů pohledů. Mezi ně patří historie, politologie, sociologie, mediální studia i psychologie. Historii zajímá

zkoumání dopadů propagandy na průběh historických událostí i motivů autorů propagandistických sdělení. Politologie se zajímá o propagandu provázející politické ideologie a její dopady na proměny názorů ve společnosti. Sociologie zkoumá dopady propagandy na společnost. Zkoumá vznikání i zanikání hnutí, která podporují danou propagandu, nebo proti ní bojují. Mediální studia zkoumají podoby propagandistických sdělení a jejich vliv na šíření informací v informačním prostoru. Psychologii zajímají dopady jednotlivých propagand na jednotlivce (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 1-2).

„Ačkoliv se věci a odborníci dohadují o přesném znění jejich definic, většina se shoduje na tom, že:

- 1. Propaganda se objevuje v různých formách.*
- 2. Je strategická a záměrná.*
- 3. Cílem propagandy je ovlivňovat veřejné mínění, postoje a chování.*
- 4. Může být prospěšná, nebo škodlivá.*
- 5. Může využívat pravdu, polopravdy nebo lži.*
- 6. Aby byla propaganda úspěšná, zasahuje do našich nejhlubších hodnot, obav, nadějí, a snů.*
- 7. K dosažení svých cílů mohou propagandisté využít jakékoli prostředky.“*
(Hobbs, 2020, s. 14)

Nástroje, které jsou využívány při vytváření propagandy, se v důsledku vývoje technologií neustále zlepšují. Stávají se mnohem propracovanějšími a agresivnějšími. Mezi nové nástroje využívané při tvorbě propagandy patří sociální média, vyhledávače a úprava obrazu či zvuku (Evropský parlament, 2019). Neustále se také rozšiřují dostupná média, pomocí kterých lze šířit propagandistická sdělení. Mezi nejvíce využívaná média patří v současné době například: noviny, rádio, televize, film, internet, sociální sítě, e-mail, chytré telefony, videa, kreslené filmy, pošta, plakáty, shromáždění, letáky, billboardy, projevy, vlajky, názvy ulic, památníky, mince, známky, knihy, divadelní hry, komiksy, poezie, hudba, rituály, muzejní výstavy, sportovní události a kulturní akce (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 321).

1.1 Druhy propagandy

Propaganda může mít mnoho podob a jejím autorem může být instituce, organizace, skupina či jednotlivec. Podle Jowetta a O'Donnella (2018, s. 20-27) existují tři základní druhy propagandy: bílá, černá a šedá. Zásadními měřítky pro rozřazení propagandy do těchto tří druhů je znalost autora a přesnost informací, které jsou poskytovány příjemci.

1. Bílá propaganda

Bílá propaganda poskytuje fakticky přesné informace a bývá snadné určit jejího původního autora, díky čemuž lze snadno určit cíle, za jakými propaganda vznikla a pochopit záměry autora. Autory bílé propagandy bývají většinou ministerstva nebo vládní agentury. Jejich cílem je upevnit současný vládnoucí režim a přesvědčit běžné lidi o správnosti jeho jednání (Welch, 2003c, s. 425-426).

Bílá propaganda je často šířena skrze hlavní zpravodajské noviny, které přebírají informace z vládních zdrojů. Například během druhé světové války byla britská BBC (British Broadcasting Corporation) využívána v psychologické válce proti nacistickému Německu. Pomocí rádiového vysílání byla do okupované Evropy šířena propagandistická sdělení Spojenců (USA, Velké Británie a Svazu sovětských socialistických republik) (Taylor, 2003, s. 326). Zcela běžným využitím bílé propagandy jsou zpravodajství o sportovních zápasech, jejichž cílem je zdůraznit úspěchy a nadřazenost určitého národa. Čímž se snaží o pozvednutí vlastenectví (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 20).

2. Černá propaganda

Černá propaganda úmyslně šíří lživé informace a její původní autor není zřejmý. Často se skrývá v pozadí za jinými subjekty. Jejím cílem je podvést jejího příjemce a přinutit ho jednat ve prospěch autora propagandy. U černé propagandy je velice obtížné provést analýzu propagandy, protože nejsou dostupné veškeré potřebné informace. Tento druh propagandy je často využíván během války. Soupeřící strany v konfliktu se snaží vzájemně obelhat a vehnat svého protivníka do pasti, která by mohla pomoci dosáhnout kýženého výsledku (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 21-22). V počátcích druhé světové války se nacisté snažili pomocí rozhlasových stanic o podkopání morálky vojáků a běžných občanů Británie. Tyto stanice se na oko tvářili, že vysílají z Británie.

Podobnou strategii využili při podkopávání morálky francouzských vojáků na Maginotově linii před zahájením invaze do Francie (Welch, 2003a, s. 41).

„Černá propaganda se, již ze své podstaty, snaží klamat a zahrnuje všechny typy klamů – od letáků, plakátů a poštovních známek po rozhlasové a televizní stanice a v současnosti dokonce i internet. Tento Typ propagandy získává největší pozornost, když je odhalen. Úspěch či neúspěch této propagandy do značné míry závisí na ochotě příjemce přijmout autentičnost zdroje a obsahu zprávy.“ (Tamtéž, s. 42)

3. Šedá propaganda

U Šedé propagandy není zcela zřejmé zda informace, které šíří, jsou přesné či nikoli. Informace jsou v očích lidí legitimizovány autoritami, které je prezentují jako fakta. Její autor může i nemusí být znám. Šedá propaganda je běžně využívána v politických bojích. Často slouží k pošpinění dobrého jména konkurenta (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 25-27).

Šedá propaganda je něco mezi bílou a černou propagandou. Často je využívána vládami v situacích, kdy je bílá propaganda nedostatečná. V roce 1979 byla při invazi Sovětského svazu do Afganistánu využita šedá propaganda. Sovětský svaz se snažil invazi obhájit skrze oficiální televizní dokument nazvaný „Afganistán: Revoluce nelze zabít“, který šířil nepravdivé informace o invazi. Snažili se obhájit své důvody pro invazi a svalit vinu na jiné státy (například Írán a Pákistán) (Welch, 2003b, s. 151-152).

1.2 Vývoj propagandy v průběhu věků

Pro správné pochopení fungování propagandy je důležité porozumět jejímu vývoji v minulosti. Kapitola stručně shrnuje propagandu využívanou v minulosti od starověkého Řecka a Říma až po současnost. Popisuje nástroje, pomocí kterých byla propaganda šířena v průběhu historie.

Starověké Řecko a Řím

Známky propagandy nacházíme v nejstarší dochované lidské historii. Propaganda zde sloužila jako propracovaný systém, který vládcům pomáhal upevňovat moc a šířit ideologie. Již v období starověkého Řecka byla propaganda využívána k přesvědčování lidí. Kořeny propagandy můžeme spatřovat v rozvoji filosofie a rétoriky v řeckých polis.

Nejvýznamnější vliv propagandy ve starověkém Řecku můžeme sledovat v Athénách, které jsou do dnešní doby známé díky své demokracii, která stála na schopných rétorech, jejichž cílem bylo přesvědčit co největší počet lidí (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 59-60).

Mezi nejvýznamnější vládce před počátkem našeho letopočtu, kteří využívali propagandu k udržení své moci, patří nepochybně Alexander Veliký. Byl mistrem propagandy. Jedním z jeho nejdůležitějších kroků k udržení stability jeho říše byly sňatky mezi Řeky a Peršany, které symbolizovaly jejich sjednocení pod jeho vládou. Další formou propagandy, kterou využíval, bylo šíření své podobizny po celé říši prostřednictvím mincí, soch a uměleckých děl (Tamtéž, s. 61).

Díky rozlehlosti Římské říše museli být římscí císaři velice efektivní ve vytváření propagandy, která sloužila k upevňování jejich moci. Razili mince s vlastní podobiznou nebo šířili příběhy o svých slavných činech. Mezi nejpůsobivější formy propagandy patří monumentální stavby, jako jsou například triumfální oblouky a Koloseum. Triumfální oblouky symbolizovaly stabilitu a sílu Římské říše. Koloseum se využívalo k organizaci gladiátorských zápasů, které císařům pomáhaly při upevňování přízně lidu (Tamtéž, s. 62).

Křesťanství

Propaganda se stala důležitým nástrojem při šíření křesťanské víry. Mezi nejběžnější formy křesťanské propagandy patřily jednoduché symboly (Ichthys² a kříž), nebo příběhy a zázraky zapsané v Bibli. V pozdější době se významným nástrojem propagandy stala architektura, kterou církev využívala k prezentaci svého bohatství a moci (Tamtéž, 2018, s. 70-72).

Reformace a protireformace

Díky vzniku knihtisku, který vedl k rozšíření knih a vzdělanosti, bylo v 16. a 17. století mnohem snazší šířit myšlenky reformace. Martin Luther využil knihtisk k šíření svých knih, což vedlo k rozšíření reformace po celé Evropě (Tamtéž, 2018, s. 76-77). Vlna reformace vyvolala vznik protireformace, pomocí které se katolická církev snažila bojovat s pro ni nebezpečnými živly. V důsledku těchto snah nechal papež Řehoř

² Pochází z řeckého slova ryba „Ιχθύς“. Znázorňuje iniciály slov Ježíš Kristus, Boží syn, Spasitel „Ιησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ“ (Otto, 1897).

XV. vytvořit Congregatio de Propagande Fide (Kongregace pro šíření víry), která měla zaštiťovat šíření katolické víry po celém světě. V souvislosti s tímto církevním orgánem byl poprvé využit termín propaganda, který je v dnešní době běžně využíván (Gregor a Vejvodová 2018, s. 17).

Dvacáté století

V minulém století hrála propaganda klíčovou roli v nejdůležitějších událostech. Byla široce využívána během obou světových válek nebo při propagaci nacistické ideologie. Často byla využívána nová komunikační média, jako jsou televize a rozhlas, která umožnila zefektivnění šíření propagandistických sdělení. Během válek byla propaganda využívána k podpoře náborů do armády, šíření patriotismu nebo demonizaci nepřítele. Nacistická propaganda se snažila o budování Hitlerova kultu osobnosti a šíření myšlenky o nadřazenosti árijské rasy (Jowett a O'Donnell, 2018 s.102-103).

Dalším významným světovým konfliktem se stala studená válka, která se rozhořela po skončení 2. světové války. Tento stav napětí se projevoval intenzivním bojem mezi propagandami USA a Sovětským svazem. Obě strany se snažily o co největší pošpinění svého protivníka a prosazení svého pohledu na budoucnost světa (Tamtéž).

Dvacáté první století

Ve 21. století došlo k významnému vývoji v digitálních technologiích a sociálních mediích, což významně zjednodušilo a zefektivnilo výrobu a šíření propagandistických sdělení, která mohou snadněji ovlivňovat veřejné mínění v celosvětovém měřítku. Mezi nejvýznamnější nové nástroje propagandy patří webové stránky, blogy, online fóra a sociální média (např. TikTok, X, Facebook, YouTube). Sociální média se stala nejdůležitějším nástrojem, který využívají politické strany, náboženské skupiny i extrémistické organizace k šíření svých názorů a získávání podpory (Hobbs, 2020, s. 16).

1.3 Propaganda a moderní způsoby války

V současnosti se propaganda stala nedílnou součástí světových konfliktů. Je běžně využívána při boji s konkurentem nebo nepřítelem. Pro správné pochopení

využívání propagandy ve válkách je důležité definovat pojmy informační a hybridní válka, které jsou úzce spojeny s moderními způsoby války.

Informační válka

Lidé spolu bojují ve válkách již od nepaměti. V současné době však upadá význam klasické konvenční války a stává se stále důležitější informační válka. Informace jsou již od pradávna důležitým zdrojem, který významně ovlivňuje lidské životy a určuje směřování lidských dějin. Informační válku lze chápat jako konflikt ve kterém jednotlivé strany využívají informace k dosažení svých cílů (Stein, 1995, s. 32).

Informační válka má mnoho podob například kybernetické útoky, příspěvky na internetu i propagandu. Kybernetické útoky spočívají v napadání systému protivníka pomocí kyberútoků (hacking). Příspěvky na internetu se snaží o ovlivňování lidí a získávání informací pomocí sociálních médií. Mezi nástroje informační války na internetu patří například trollí farmy³, fake news a hoax (Aro, 2016).

Hybridní válka

Kombinaci vojenských a nevojenských nástrojů označujeme jako válku hybridní. Snaží se o co možné nejlepší využití všech dostupných zdrojů. Díky hybridnímu způsobu války může státní aktér nepřímo zasahovat do konfliktu pomocí propagandy, sankcí a nestátních aktérů (kriminálních, teroristických nebo vojenských). Díky čemuž se stát může vyhnout přímému zapojení do konfliktu (Informační centrum o NATO, 2015, s. 8).

Dokázat, že některý stát financuje nestátní aktéry a využívá je k prosazování svých zájmů, je velice obtížné. V současné době je tento způsob vedení války nejčastěji spojován s činnostmi Ruské federace. Jednou z nejznámějších nestátních organizací, které byly využívány Ruskou federací, jsou tzv. Wágnerovci⁴ (Bilal, 2024). Významně přispěli ve stále probíhajícím rusko-ukrajinském konfliktu na Ukrajině. Stali se

³ Označují subjekty, které zaměstnávají skupiny lidí za účelem vytváření a zveřejňování falešných příspěvků na internetu pomocí falešných profilů. Trollí farmy jsou významnou součástí ruské taktiky vedení války (ČT24, 2016).

⁴ Wagnerova skupina je soukromá vojenská organizace financována Ruskou federací a úzce spolupracuje s ruským ministerstvem obrany. Její služby jsou využívány při vojenských akcích se kterými si Ruská federace nepřeje být přímo spojována (Gostev a Coalson, 2016)

významnou vojenskou silou, která pomohla při invazi a prvních dvou letech konfliktu (BBC, 2023).

1.4 Propaganda, dezinformace, fake news a hoax

Mezi základní pojmy se kterými se můžeme setkat při zkoumání propagandy patří dezinformace, fake news a hoax. Často jsou totiž využívány při šíření propagandy. Dezinformace, fake news a hoaxy jsou něco, s čím se střetáváme v našem každodenním životě a v budoucnu se nadále budeme střetávat. Často nás provázejí při našem pohybu po internetu a bývá velice obtížné je rozeznat od pravdivých informací.

Podle Ladislava Bittmana je dezinformace (2000, s. 95) *„úmyslně zkreslená informace, kterou pachatel tajně vsune do informační soustavy oponenta s cílem oklamat ho a ovlivnit jeho hospodářské či vojenské akce.“* Původ slova dezinformace lze vysledovat do Ruska. Toto slovo je odvozeno z ruského slova dezinformatsiya (дезинформация), což znamená doslovně šíření dezinformací (Gregor a Vejvodová, 2018, s. 10). *„Nejranější zmínka pochází z roku 1923, kdy v rámci ruské tajné policie a zpravodajské služby Státní politická zpráva (GPU) vzniklo na popud zástupce ředitele Józefa Unszlichta speciální oddělení s úkolem šířit dezinformace v rámci zpravodajských operací.“* (Tamtéž, s. 10) I přesto, že masové využívání slova dezinformace lze datovat do minulého století, jsou praktiky s tímto termínem spojované součástí lidské historie již od pradávna. Vždy bylo výhodné oklamat svého soka, ať už ve válce nebo v běžném životě (Tamtéž, s. 9).

Podle Evropské komise (2024) jsou dezinformace obrovskou hrozbou pro stabilitu a jednotnost evropské společnosti. *„Poškozuji naši společnost tím, že:*

- *narušují důvěru v instituce a sdělovací prostředky,*
- *ohrožují volby,*
- *omezují schopnost občanů se kvalifikovaně rozhodovat a*
- *omezují svobodu projevu.“* (Tamtéž)

Podle průzkumu Eurobarometru z podzimu 2023 si 81 % dotázaných občanů Evropské unie uvědomuje nebezpečí, které můžou dezinformace představovat pro demokracii a její správné fungování (Standard Eurobarometer 100, 2023, s. 61).

Fake news není v podstatě nic jiného než nové pojmenování pro pojem dezinformace. V doslovném překladu fake news znamenají nepravdivé informace. Stejně jako u dezinformací je jejich účelem podávat záměrně zavádějící či falešné informace a oklamat a ovlivnit příjemce. Jejich autoři si často přibarvují události, nebo je přímo vytvářejí, jako romanopisci (Gregor a Vejvodová, 2018, s. 8 a 46). Na rozdíl od dezinformací jsou fake news nejčastěji spojovány s žurnalistikou. Jsou tedy určitým útvarům, který využívá tzv. špatná žurnalistika (Tamtéž, s. 46). „*Slovo fake-news má ale samo široký význam. Za falešnou zprávu totiž můžeme považovat i smyšlenou zprávu, jejímž účelem je pobavit čtenáře nebo poukázat na obecnější nešvar, jako v případě satiry či parodie.*“ (Cakl, 2019)

„*Anglický jazykovědec Robert Nares (1753-1829) vyvozoval pravděpodobný původ slova hoax ze staršího slova hocus, což jednoduše znamená trik.*“ (Nutil 2018, s. 136) Hoaxy jsou poplašné zprávy, které jsou v dnešní době častým jevem na internetu. Mají nezadržitelnou tendenci šířit se obrovskou rychlostí. Nejčastěji prostřednictvím řetězových e-mailů nebo příspěvků na sociálních sítích. Tyto zprávy jsou nevyžádané, falešné a poplašné, upozorňují na bezprostřední nebezpečí a nabádají příjemce k bezprostřednímu a bezmyšlenkovitému rozeslání dalším lidem. Často jsou zaměřeny na vyvolání emocí strachu, paniky a hněvu což značně napomáhá k jejich nezastavitelnému šíření mezi lidmi (Gregor a Vejvodová, 2018, s. 45). Autory hoaxů mohou být běžní lidé, političtí aktéři i profesionální propagandisté (Nutil 2018, s. 142).

Hoaxy mohou být využity jako nástroj při šíření dezinformace nebo fake news. Na rozdíl od hoaxů vznikají dezinformace a fake news vždy záměrně s cílem ovlivňovat jednotlivé lidi i celou společnost (Gregor a Vejvodová, 2018, s. 46).

Hoaxy musí být velmi poutavé a vtáhnout čtenáře do svého obsahu. Musí mít poutavý titulky, který upoutá pozornost čtenáře stejně dobře jako bulvární článek. Často se využívají click-baitové (odkazové) názvy, které vzbuzují lidský zájem a donutí člověka se pozastavit. Obsah hoaxu by měl vzbuzovat silné lidské emoce. Mezi témata které snadno upoutají lidskou pozornost patří strach, smrt a sex. K šíření Hoaxu velmi pomáhá princip autority. Lidé mají přirozené sklony tíhnout k autoritám a věřit jim, což autoři hoaxů vědí a hojně zneužívají. Často se odvolávají na významné vědce, organizace nebo firmy (Tamtéž, s. 139-140).

2 Analýza propagandy

Podrobná analýza propagandy je jedním z nejdůležitějších kroků při jejím výzkumu. Již ve 40. letech 20. století byl v Americe vytvořen materiál zabývající se analýzou propagandy. Materiál byl vypracován Institutem pro analýzu propagandy (IPA - Institute for Propaganda Analysis) (Delwiche, 2018).

Jednou z činností Institutu pro analýzu propagandy bylo formulování zásad pro analýzu propagandy. Arthur B. Moehlman (1939 citovaný Edgarem a Vernonem 1940, s. 17) shrnul analýzu propagandy do šesti základních bodů:

„A: Určete konfliktní část propagandy.

B: Posuďte svou vlastní reakci.

C: Zkoumejte dnešní propagandu spojenou se současnými konflikty.

D: Zpochybňte to, že vaše názory jsou vaše vlastní.

E: Proto s co největší péčí zhodnoťte svou vlastní propagandu.

F: Zjistěte fakta, než učiníte závěry.“

Nejdůležitější obranou před negativními dopady propagandy na společnost je objektivní přístup a důsledná reflexe našeho myšlení. Díky čemuž můžeme zvážit veškeré možnosti, které se nám nabízejí a jsme schopni učinit co nejlepší možné rozhodnutí (Tamtéž).

Existuje mnoho dalších způsobů, kterými lze postupovat při analýze propagandy. Vždy je však důležité prozkoumat, kdo je autorem a za jakým účelem byla propaganda stvořena a šířena. Ve své práci jsem se rozhodla pro podrobnější rozpracování analýzy propagandy podle Jowett a O'Donnell (2018, s. 314-331). Ti ve své knize určili deset oblastí, které je důležité prozkoumat při podrobné analýze propagandy. Těmito oblastmi jsou:

- ideologie a účel propagandy,
- kontext ve kterém propaganda vznikla,
- identifikace autora propagandy,
- struktura propagandistické organizace,

- cílené publikum,
- využitá média,
- speciální techniky sloužící pro maximalizaci účinku propagandy,
- reakce publika a různé techniky,
- reakce proti propagandě (existuje-li) a
- vlivy a hodnocení propagandy.

Zodpovězení otázek souvisejících s těmito deseti oblastmi bývá obtížné. Často nejsou dostupné veškeré potřebné informace pro analýzu propagandy, a není tedy možné vytvořit kompletní obraz úplné analýzy propagandy. Hranice této analýzy leží v dostupnosti kvalitních informací. Pokud analytik propagandy nebude mít veškeré potřebné informace, vznikne neúplná analýza, která nebude schopna podat úplný obraz. V průběhu následujících let je možné, že se budou objevovat další potřebné informace a budou dotvářet chybějící části, nebo zcela změni již učiněné závěry (Tamtéž).

Podle Blackwellovy encyklopedie politického myšlení jsou **ideologie** „*soustavy symbolicky zatížených názorů a výrazů, které představují, interpretují a hodnotí svět tak, aby vytvářely, mobilizovaly, řídily, organizovaly a ospravedlňovaly určité způsoby nebo cíle jednání a jiné zatratily*“ (Miller, 2003, s. 190). Jowett a O'Donnell (2018, s. 315) tvrdí, že ideologie je určitý pohled na svět, který je obecně přijímán určitou skupinou lidí. Je zásadní součástí propagandistických sdělení. Má obrovský dopad na formu a nástroje, které jsou při vytváření a šíření propagandy využívány. „*Hlavním cílem propagandy je, aby byla propagandistova ideologie přijata lidmi. Nacistický propagandista Josef Goebbels prohlásil, že propaganda nemá žádnou základní metodu, ale jediný cíl – ovládnout masy.*“ (Tamtéž) K šíření propagandy je tedy možné využít všech dostupných prostředků, pokud její tvůrce bude pomocí ní schopen dosáhnout svého zamýšleného cíle (Tamtéž).

Při analýze propagandy je vždy důležité prozkoumat **kontext doby**, ve které vznikla. Je zcela zásadní pochopit průběh událostí a dopadů, které mají na přítomnost i budoucnost. Důležité je pochopit, jak je kontext vnímán tvůrci propagandy či jejími

odpůrci a jaký má dopad na jejich chování. Jaké motivy či mýty z minulosti jsou využívány a jaké jsou jejich funkce při přesvědčování lidí (Tamtéž, s. 316).

Pro správnou analýzu propagandy je důležité určit jejího **autora**, abychom byli schopni správně určit cíle, ke kterým má propaganda sloužit. Propaganda bývá vytvářena jednotlivci, institucemi nebo organizacemi, které se k ní mohou otevřeně hlásit či se skrývají v pozadí. Pokud se autor propagandy skrývá a pouze tahá za nitky z pozadí bývá velice obtížné, až skoro nemožné, ho zcela odhalit (Tamtéž, s. 316-317).

Pro co neúspěšnější propagandu je důležité konstantní šíření propagandistického sdělení, kterého se nejlépe dosáhne v organizované skupině. Při analýze propagandy je důležité, přesně stanovit hierarchii a pravidla fungující v **organizaci** stojící za propagandou. Mají totiž zásadní vliv na stanovení cílů, formování a šíření propagandy. Snahy o podrobné popsání těchto jevů mohou být zásadně zkomplikovány informačním přehlcením dnešní doby a anonymitou, které se lidem dostává při pobytu na internetu (Tamtéž, s. 317-319).

Pro správné a co nejefektivnější fungování propagandy je důležité ji přizpůsobit **cílenému publiku**. Proto je pro každého autora propagandy důležité zjistit co největší množství informací o cíleném publiku. V dnešní době se informace stávají stále žádanějším zbožím, a proto je velice snadné je zakoupit. Při šíření propagandy se běžným cíleným publikem stává masa, ale cílem propagandy se může stát i užší skupina lidí. Nejčastěji bývají cílem elity společnosti. Mají největší možnosti při oslovování širší veřejnosti, a proto jsou nejsnadnějším cílem při nepřímém šíření propagandy. Pro důslednou analýzu médií je důležité se zaměřit na to, jak autoři propagandy postupují při výběru cíleného publika a jaký má vliv výběr správného publika na úspěch při šíření propagandy (Tamtéž, s. 320).

Při analýze propagandy je důležité se zaměřit na používaná **média**. Autoři propagandy se při jejím šíření snaží o využití veškerých dostupných prostředků. Důležité je zaměřit se na způsoby, jakými jsou média využívána při šíření propagandy. Pro kompletní obraz je však důležité se zaměřit i na způsoby, jakými se šíří informace (Tamtéž, s. 321-322).

Propaganda je velice komplexní a pro maximalizaci jejích dopadů lze použít mnoho různých technik. Při analýze propagandy je vhodné zkoumat tyto **základní techniky**, které připívají k její efektivitě. Mezi ně patří například: navazování na postoje a názory již existující ve společnosti, důvěryhodnost zdroje a sociální normy. Lidé snadněji přijmou propagandu, která je v souladu s již existujícími informacemi. Dalším důležitým faktorem, který může významně ovlivnit efektivnost propagandy, je důvěryhodnost zdroje. Lidé jsou náchylnější věřit autoritám, což může být zneužíváno. Při analýze je důležité zkoumat, jak cílené publikum přistupuje ke zdroji informací a jakou mu přiřkládá důvěryhodnost. Dalším důležitým faktorem, který přispívá ke snadnějšímu přijímání propagandy, jsou nepochybně sociální normy. Lidé budou raději dodržovat stanovená pravidla, než aby šli proti proudu a porušili je (Tamtéž, s. 323-324 a 326).

V dnešní době, která je přehlcená informacemi, je pro každého autora propagandy důležité nejdříve zaujmout své publikum, aby se jeho propaganda mohla rozšířit mezi co největší počet lidí. Nejeefektivnější je pomocí propagandy působit na lidské emoce. Díky vlivu emocí nejsou lidé schopni kriticky uvažovat a jsou náchylnější důvěřovat narativům propagandy (Nutil, 2018, s. 165-166).

Při analýze propagandy je důležité sledovat **dopady**, které má na chování cílového publika. Mezi sledované reakce se řadí například: korespondence, členství v organizacích, finanční podpora, zakládání místních poboček, účast na shromážděních či aktivita na internetu. Je důležité sledovat, zda cílové publikum přejímá jazyk, slogany a chování na základě působení propagandy. A zda se myšlenky propagandy stávají každodenní součástí jejich běžného života (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 330). Je tedy důležité analyzovat chování lidí, kteří přijímají propagandu. Což znamená, že i samotný tvůrce analýzy propagandy si musí uvědomit čemu věří a co ovlivňuje jeho každodenní chování. Nejdříve musí být ověřeny veškeré dostupné informace a až poté lze vyvozovat závěry (Institute for Propaganda Analysis, 1938, s. 9).

Kontrapropaganda je běžnou reakcí ve svobodných zemích. Může využívat stejná média jako propaganda proti, které bojuje. V zemích se silnou cenzurou se kontrapropaganda stává součástí nelegálních proudů ve společnosti. Při analýze propagandy je důležité zjistit zda existuje kontrapropaganda a jaké jsou její dopady na společnost (Jowett a O'Donnell, 2018, s. 330).

Na konci analýzy propagandy je důležité zhodnotit, zda byly zcela naplněny **cíle propagandy**. Je důležité podrobně shrnout, jaké faktory vedly k naplnění nebo jaké faktory zamezily naplnění cílů propagandy. Při vyhodnocování dosažených cílů je důležité se zaměřit na zkoumání využitých médií a technik a na to, jaký byl jejich vliv na konečný výsledek. Dále je důležité se zaměřit na úspěšnost propagandy při začleňování do společnosti a její dopady na vývoj společnosti (Tamtéž, s. 331). Je také zásadní si uvědomit, že vnímání světa každého člověka je ovlivněno místem kde se narodil a společností, která ho vychovala. Proto je, při vyhodnocování analýzy propagandy, důležité se oprostit od našeho původu a snažit se objektivně nahlížet na propagandu (Institute for Propaganda Analysis, 1938, s. 9).

3 Historický kontext rusko-ukrajinské války

Pro kontext a správné pochopení dnešního vývoje a využívané propagandy na Ukrajině je důležité pochopit historický vývoj tohoto území v minulosti. Minulost totiž velice často působí jako zdroj pro propagandu na obou stranách konfliktu. Minulost ukrajinského území byla, nebo stále je, sporným tématem.

Rusové považují Ukrajince za součást svého „velkého“ ruského národa. Všeobecně je totiž Kyjevská Rus považována za centrum vzniku ruského státu, který byl pouze v důsledků nájezdů kočovných Mongolů přesunut dále na východ do Moskvy (Rychlík et al., 2015, s. 7-8). Později bylo ukrajinské území po většinu času pod nadvládou Polska. Díky čemuž si i Polsko před první světovou válkou činilo nároky na některá ukrajinská území (Tamtéž, s. 10).

Nadvláda nad ukrajinským územím se začala pomalu měnit až v 17. století, kdy ukrajinští kozáci na shromáždění v Perejeslavi rozhodli o připojení k Rusku. Tímto aktem začalo postupné začleňování ukrajinského území do Ruského carství. Významným posunem v ovládnutí ukrajinského území bylo trojí dělení Polska (v letech 1772, 1793 a 1795), které zapříčinilo rozdělení ukrajinského území mezi Rakousko a Rusko (Tamtéž, s. 8). Sami Ukrajinci se v dnešní době považují za samostatný národ, který je zcela nezávislý na ruském národě. Kyjevskou Rus považují za první ukrajinský stát, který nemá nic společného s ruským národem (Zubov, 2015, s. 691).

3.1 Vznik moderního ukrajinského národa

Národní hnutí Ukrajinců, podobně jako ostatní národní hnutí v Evropě, se začalo formovat až v 18. a 19. století. Samotný pojem národ v dnešním slova smyslu neexistoval. Národnost nebyla před pozdím novověkem důležitá. Mnohem důležitější byla příslušnost k náboženství nebo společenské vrstvě. Samotní Ukrajinci se vnímali i byli vnímáni jako Rusové (tzv. Malorusové) (Rychlík et al., 2015, s. 171-172). Toto povědomí přetrvává v některých částech Ukrajiny do dnešní doby, což je i jedním z problémů způsobujících současnou válku na Ukrajině (Tamtéž, s. 183).

S postupným rozvojem národního cítění se začalo prosazovat národní obrození nejdříve v literatuře. Zde se projevila největší překážka pro ukrajinské národní hnutí,

čímž byla neexistence spisovného ukrajinského jazyka. Ukrajinština byla vnímána pouze jako ruské nářečí, a proto bylo vytvoření ukrajinského spisovného jazyka jedním ze základních kamenů národního hnutí. Na jeho vytvoření se významně podílel Ivan Kotljarevskij, který je považován za otce moderní ukrajinské literatury (Tamtéž, s. 182).

3.2 Pokus o vytvoření samostatného národního státu za 1. světové války

První světová válka byla pro Ukrajince velice složitou situací. Kvůli trojímu dělení Polska byl ukrajinský národ v tomto konfliktu rozdělen pod nadvládou dvou zneprátených zemí (Rakouska-Uherska a Ruského carství), a proto se na bojišti střetávali Ukrajinci proti jiným Ukrajincům (Rychlík et al., 2015, s. 236).

Pro Ukrajince podobně jako pro jiné národy v Rakousku-Uhersku se otevřela otázka autonomie. Rusofilští Ukrajinci, kteří byli ovšem v menšině, usilovali o sjednocení ukrajinského národa pod vládou Ruska. Většina Ukrajinců pod rakousko-uherskou nadvládou viděla, že zde mají mnohem větší možnosti k projevu své vlastní národnosti než v carském Rusku, které neuznávalo Ukrajince za samostatný národ. Ruská vojska operující na části Ukrajiny náležící k Rakousku-Uhersku, tak vnímali jako okupanty (Svoboda, 2021, s. 139-140).

S Revolucí v roce 1917 došlo k pádu carismu a s nástupem prozatímní vlády došlo k demokratizaci Ruska, s čímž přišel i otevřenější postoj k národnostním menšinám, kterým se otevírala možnost získat autonomii a naděje na možnou budoucí samostatnost. (Zubov, 2014, s. 369-372). Brzy se ovšem projevila neschopnost prozatímní vlády urovnat poměry v Rusku, což otevřelo možnost k vzestupu bolševického hnutí v čele s Vladimírem Iljičem Leninem, proti kterému se Ukrajinci postavili a vyhlásili samostatnou Ukrajinskou lidovou republiku. Formálně však nikdy nedeklarovali odtržení od Ruska (Rychlík et al., 2015, s. 246).

Ukrajinské vyhlášení samostatnosti vyvolalo okamžitou reakci ruské vlády, která se rozhodla vojensky obsadit Ukrajinu. Nastalá rusko-ukrajinská válka zcela zpřetrhala vztahy s Ruskem. Ukrajinci se však nedokázali zcela samostatně vzepřít Rusku, a tak vyhledali pomoc v zahraničí u Německa. Díky jeho pomoci dokázali na základě brestlitevské mírové smlouvy v roce 1918 dosáhnout toho, že se Rusko dočasně vzdalo nadvlády nad Ukrajinou (Tamtéž, s. 247-249). V dubnu roku 1918 se moci na Ukrajině

chopil Skoropadskyj, který byl velkým přívržencem carského Ruska. Jeho režim byl mnohými vnímán jako dočasné řešení, než bude obnovena vláda cara. Tyto naděje byly definitivně zničeny zavražděním celé carské rodiny (Tamtéž, s. 251-253).

Po kapitulaci Německa v listopadu roku 1918 se Rusku otevřel prostor pro řešení ukrajinské otázky. Okamžitě vypovědělo brestlitevskou mírovou smlouvu a již 6. prosince 1918 zahájila Rudá armáda úspěšné tažení na Ukrajinu, díky kterému se Ukrajina dostala zcela pod nadvládu bolševického režimu v Rusku a roku 1922 se stala součástí nově vzniklého Sovětského svazu (Tamtéž, s. 257).

3.3 Mezi dvěma světovými válkami

Na počátku 20. let se Leninovo zdraví začalo výrazně zhoršovat, což vedlo k mocenskému boji o vedoucí pozici v komunistické straně. Od roku 1922 byl Lenin upoután na lůžko. Zemřel 21. ledna 1924. Jako jeho nástupce se prosadil Josif Vissarionovič Stalin. Období Stalinovy vlády se vyznačovalo kolektivizací zemědělství, industrializací a tvrdým potlačováním opozice (Vydra et al., 2017, s. 315-318). Jeho vláda vedla k obrovské modernizaci Ruska, ale přinesla také mnoho úmrtí. Jednou z největších katastrof byl hladomor na Ukrajině v letech 1932-1933. Tento hladomor je některými považován jako uměle vyvolaný s cílem vyhladit Ukrajince (Tamtéž, s. 321). K tomuto pojetí silně přispívá informační blokáda, kterou Sovětský svaz zavedl po vypuknutí hladomoru, díky čemuž byl zamezen přísun zahraniční humanitární pomoci hladovějícím. Sovětský svaz byl schopen upevnit svou vládu na ukrajinském území a na čas potlačil ukrajinský nacionalismus (Vjatrovyč, 2020, s. 94-102). Tento incident lze vidět jako jeden z hlavních důvodů ukrajinské nevraživosti vůči ruské nadvládě.

3.4 Ukrajina za 2. světové války

Roku 1939 zahájilo nacistické Německo druhou světovou válku útokem na Polsko. Tuto invazi vedlo ve spolupráci se Sovětským svazem, a na základě tajného dodatku smlouvy o vzájemném neútočení si oba státy rozdělily území Polska. Tímto aktem se pod ruskou nadvládu dostal poslední zbytek ukrajinského území (Rychlík et al., 2015, s. 328-329). Pro Ukrajince byla nadvláda Rusů nejdříve pozitivní událostí, ukrajinština byla spolu s ruštinou úředním jazykem, ale brzy zjistili, že Sovětský svaz nemá sebemenší zájem na podpoře ukrajinského národního hnutí. Na vládě v zemi se

mohli participovat pouze Rusové nebo Ukrajinci, kteří byli přísně prověřenými komunistickými přívrženci (Tamtéž, s. 331-332).

Nespokojenost s nadvládou Sovětského svazu mezi Ukrajinci postupně sílila, a proto se pokusili o získání pomoci nacistického Německa, jež se roku 1941, po napadnutí Sovětského svazu, stalo jeho úhlavním nepřítelem. Ukrajinci doufali, že získají německou podporu při vytváření svého samostatného státu (Tamtéž, s. 337). K čemuž však nikdy nedošlo, protože Hitler neměl sebemenší zájem na vytvoření ukrajinského státu a ukrajinské národní hnutí pouze využil ve svůj prospěch ve válce proti Sovětskému svazu. S pádem této naděje padly i veškeré sny na vytvoření samostatného ukrajinského státu s německou pomocí (Tamtéž, s. 339).

Nadvláda Sovětského svazu na Ukrajině vedla k útěku Ukrajinců, kteří nesouhlasili s komunistickou nadvládou, do exilu. Tito Ukrajinci se v zahraničí spojili a společně se stále snažili o vznik samostatného ukrajinského státu (Tamtéž, s. 358).

3.5 Vznik samostatného státu Ukrajina

S úpadkem moci Sovětského svazu se pro Ukrajince otevřela cesta k vytvoření samostatného státu. Již roku 1990 začala na Ukrajině sílit opozice a postupně se stávala hlavní vůdčí silou v zemi. Komunisté nedokázali reagovat na nastalou situaci, a proto mohli pouze přihlížet postupnému rozpadu Sovětského svazu (Vjatrovýč, 2020, s. 705-712). V prosinci 1991 Ukrajinci využili situace a vyhlásili referendum o samostatnosti Ukrajiny, ve kterém většina obyvatel hlasovala pro samostatnost (Rychlík et al., s. 396-397).

3.6 Rusko-ukrajinská válka

Po vyhlášení samostatnosti měla Ukrajina stále silné vazby na Rusko. Většina lidí, která byla u moci za Sovětského svazu, si stále dokázala udržet vysoké mocenské pozice (Rychlík et al., s. 398). I přes silné přátelské vztahy ležel mezi Ukrajinou a Ruskem spor o ukrajinská území, na kterých žila majorita ruskojazyčného obyvatelstva. Většina Rusů žijících na Ukrajině byla nespokojena s odtržením od Ruska a volala po nápravě. Nejsilnější hlasy se ozývaly z Krymského poloostrova, který musela Ukrajina uznat jako autonomní území. Dalšími spornými územími byla Luhanská a Doněcká oblast (Tamtéž, s. 401-402).

Již roku 1994 se významně prohloubila napjatá situace s Krymským poloostrovem. Díky svému statusu autonomního území se zde vytvářelo podhoubí pro separatistické snahy. Na počátku roku 1994 byl do čela Krymského poloostrova zvolen proruský lídr Jurij Meškov, který se pokusil o převzetí moci. Což vedlo k hrozícímu konfliktu mezi Ukrajinou a Krymem. Krize byla zažehnána roku 1995 a Krymský poloostrov zůstal nadále součástí Ukrajiny (Zubov, 2015, s. 695).

3.6.1 Počátky konfliktu: anexe Krymu 2014

Roku 2013 měla Ukrajina podepsat Asociační smlouvu s Evropskou unií, která měla posílit vztahy mezi Ukrajinou a západními demokratickými zeměmi. Mezi hlavní podporovatele patřila ukrajinská opozice, která usilovala o získání nezávislosti na Rusku. Nicméně současný prezident Janukovyč odmítl smlouvu podepsat kvůli nespokojenosti Ruska (Syrucke, 2023, s. 157-158). Jeho odmítnutí podepsat smlouvu vyvolalo vlnu protestů, které nakonec vedly ke svrnutí Janukovičovy vlády, která byla silně podporována Ruskem (Rychlík et al., s. 418).

Rusko bylo nespokojeno s vývojem na Ukrajině a jejím možným budoucím připojením k Evropské unii či NATO, a proto se rozhodlo zasáhnout. Ruská vláda začala aktivně podporovat ruskojazyčné obyvatele žijící na území Ukrajiny v jejich boji o osamostatnění a následnému připojení k Rusku (Tamtěž, s. 418-419).

Největší nepokoje vypukly na Krymském poloostrově. Ukrajinská vláda se nejdříve pokusila povstalce vojensky potlačit, ale byla neúspěšná a musela se stáhnout. Rusko zde následně uspořádalo referendum v němž se 97 % obyvatel vyslovilo pro osamostatnění se od Ukrajiny. Toto referendum je však mezinárodně neuznávané, jelikož panuje silné podezření o jeho zmanipulování (Tamtěž, s. 419).

Podobná situace jako na Krymském poloostrově probíhala taktéž v Luhanské a Doněcké oblasti, kde také žije silné zastoupení ruskojazyčného obyvatelstva, které si v dubnu roku 2014 vyhlásilo samostatné republiky (Tamtěž). I zde řešila ukrajinská vláda nastalou situaci vojenským zásahem proti vzbouřencům. Prvním pokusem o zastavení bojů byla První minská dohoda podepsaná v září 2014, ve které Ukrajina garantovala amnestii pro vzbouřence, decentralizaci a dočasnou autonomii pro obě vzbouřené republiky. Boje se však podařilo uklidnit až po zásahu německé kancléřky Angely

Merkelové, která v únoru 2015 prosadila podepsání Druhé minské dohody (Tamtéž, s. 420-422).

3.6.2 Ruská invaze na Ukrajinu 2022

V červnu 2019 se ukrajinským prezidentem stal Volodymyr Zelenskyj. Ihned po svém nástupu do prezidentského úřadu započal personální změny v ukrajinské vládní garnituře. Vyměnil členy prezidentské kanceláře, tajných služeb i náčelníka generálního štábu armády. Následně rozpustil parlament a vypsál nové volby (Syrůčka, 2023, s. 253-254).

„Koncem roku 2021 začalo Rusko masivní soustředění vojáků a materiálu podél své hranice s Ukrajinou. Do Běloruska byly vyslány další ruské síly – zdánlivě ke společným cvičením s armádou této země – a v Černém moři byla soustředěna ruská námořní flotila. 21. února 2022 Putin oznámil, že uzná nezávislost samozvaných lidových republik Doněck a Luhansk a vyslal mírové síly do obou regionů. Západní vůdci reagovali novým kolem sankcí.“ (Syrůčka, 2023, s. 265)

Již 1. února roku 2022 upozorňovala zvláštní pozorovatelská mise OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)⁵ na porušování příměří v Luhanské i Doněcké oblasti. Hlásila desítky výbuchů v oblasti, které byly vyhodnoceny jako bojová cvičení odehrávající se mimo vyhrazená vojenská cvičiště (OSCE, 2022). Veškeré tyto události předznamenaly následující vývoj a vedly k rozpoutání rusko-ukrajinské války.

24. února 2022 započala v ranních hodinách invaze ruských vojsk na Ukrajinu. Prezident Ruské federace Vladimir Putin vystoupil se svým projevem a vyhlásil začátek speciální vojenské operace na Ukrajině. Zdůvodněním pro tuto akci byly snahy o demilitarizaci a denacifikaci Ukrajiny a ochrana práv na sebeurčení Luhanské a Doněcké republiky sankcí (Syrůček, 2023, s. 231-232).

3.6.3 První okamžiky války

V reakci na Ruskou invazi vyhlásil ukrajinský prezident, Volodymyr Zelenskyj, výjimečný stav a povolal vojenské rezervy (muži ve věku od 18 až do 60 let) do boje proti

⁵ Cílem OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe) je spojit země při dosažení bezpečnosti a spolupráce v Evropě. Byla založena již roku 1975, jako výsledek Konference v Helsinkách o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (Galbreath, 2007).

ruským invazivním silám. Ukrajinská vláda zavedla sankce proti ruským občanům podporujícím invazi a doporučila Ukrajincům necestovat do Ruska (iDNES, 2022b).

Rusko započalo invazi na Ukrajinu s vidinou snadného a rychlého vítězství. K překvapení celého světa byla Ukrajina schopna ustát první vlnu invaze a zahájit úspěšnou protiofenzivu, což vedlo ke stále trvající opotřebovací válce mezi Ruskem a Ukrajinou podporovanou zdroji ze zahraničí (především NATO a EU). Ruské síly se pokusily obklíčit Ukrajinu ve snaze svrhnout současnou vládu v čele s prezidentem Volodymyrem Zelenskym a dosadit proruskou loutkovou vládu (Bigg, 2023).

Ukrajina byla nucena rozdělit své síly a bojovat s ruskými invazivními silami na několika frontách. Ze severu provedly ruské síly invazi na ukrajinské hlavní město – Kyjev. Ruským silám se podařilo vstoupit do Kyjeva, avšak díky urputné obraně ukrajinské armády ho nebyli schopni zcela ovládnout, což vedlo k následnému stažení ruských vojáků z Kyjevské oblasti a odhalení scénérie plné zničených budov a mrtvol běžných civilistů. Největším důkazem o zvěrstvech páchaných ruskou armádou se stalo ukrajinské město Buča (Tamtěž). Podle ukrajinských médií zde bylo zavražděno nejméně 458 ukrajinských občanů. Mnoho z nich zemřelo drastickou smrtí. Byli umučeni nebo ubiti (ČT24, 2022a).

Vlna ruské invaze probíhala ze dvou dalších směrů. Na severovýchodě bylo cílem ruské invaze druhé největší ukrajinské město Charkov, které se Rusům nepodařilo dobít (Dolejský, 2022). Díky ukrajinské ofenzivě, na severovýchodě bylo Rusko nuceno stáhnout své síly z oblasti a Ukrajincům se nakonec podařilo obnovit hranice do předválečné podoby (Ukrinform, 2022).

Na jihu se v prvním roce války silně bojovalo o ukrajinská města Cherson a Mariupol. Ruské invazivní síly zde slavily úspěchy (Dolejský, 2022). Obě města byla podrobena masivnímu bombardování, které ruský prezident, Vladimir Putin, odmítl ukončit dokud se Ukrajinci nevzdají a nestáhnou své vojáky (BBC, 2022). Město Cherson se nakonec podařilo Ukrajincům osvobodit v rámci jejich ofenzivy probíhající na podzim roku 2022 (iDNES, 2022a). Město Mariupol však zcela padlo do rukou ruských okupantů. Podle ruských médií se 20. května 2022 vzdali poslední obránci města (Чернышова, 2022).

4 Ruská propaganda v rámci rusko-ukrajinského konfliktu

Pro pochopení ruské propagandy je důležité určit, jaké jsou její cíle. Kapitola stručně shrne cíle ruské propagandy doma i v zahraničí. Dále se bude stručně zabývat jejím šířením a subjekty, které sledují ruskou propagandu a snaží se varovat před jejími negativními dopady.

4.1 Ruská propaganda

V současné době probíhá velice aktivní proruská propagandistická kampaň, která v současném masivním měřítku započala již před ruskou anexí Krymského poloostrova v roce 2014 (Van Herpen, 2015, s. 1). Již v Sovětském svazu existovaly výkonné propagandistické mašinerie, které pracovaly v jeho prospěch před i během studené války. Je zcela zřejmé, že současné Putinovo Rusko dokázalo velice efektivně navázat na mechanismy sovětské propagandy a významně zvýšit efektivnost jejich výkonu. Díky vývoji moderních technologií a neustále se zvyšující propojenosti světa (globalizaci), je současná ruská propaganda schopna významně zvýšit efektivitu s jakou může ovlivňovat veřejné mínění po celém světě (Abrams, 2016, s. 7 a 13).

Na tiskové konferenci Ministerstva zahraničí věcí Spojených států amerických jeden z představitelů ministerstva uvedl, že *„ruské dezinformace jsou klíčovou součástí úsilí Kremlu vytvořit podmínky vedoucí k úspěchu v jeho pokusu o agresi na Ukrajině i jinde a rozdělit mezinárodní reakci na jeho akce. Kreml masivně investuje do podpory svých propagandistických a dezinformačních kanálů. Jeho zpravodajské služby a jejich zástupci provádějí nepřátelskou kybernetickou činnost, aby podpořili jeho dezinformační úsilí, a k šíření nepravdivých a zavádějících narativů využívá sdělovací prostředky, které se maskují jako zpravodajské weby nebo výzkumné instituce“* (U.S. Department of State, 2022). Spojené státy americké jsou již od roku 2021 ruskou vládou zapsány na seznamu zemí, které se dopouštějí nepřátelských akcí vůči Ruské federaci. Společně se Spojenými státy byla na tento seznam zapsána i Česká republika (Ulrychová, 2021). Roku 2022 byl tento seznam rozšířen o státy, které zavedly sankce vůči Ruské federaci v důsledku ruské invaze na Ukrajinu (TASS, 2022c).

4.1.1 Cíle ruské propagandy

Ruská propaganda se snaží cílit na obyvatele Ruské federace, ale i na lid po celém světě. Lze ji rozdělit na domácí a zahraniční. Od invaze na Ukrajinu v roce 2022 se cíle ruské propagandy soustředí především na stále probíhající rusko-ukrajinskou válku a události s ní související. Mezi její hlavní snahy patří obhájit samotnou invazi. Ruská federace se tzv. speciální vojenskou operací na Ukrajině snaží prezentovat jako přátelskou pomoc svému sousedu (Benia, 2023, s. 2).

Ruská domácí propaganda

Ruská federace se snaží o ovládnutí svých občanů a potlačování domácí opozice. V souvislosti s invazí na Ukrajinu v roce 2022 začala Ruská federace šířit narativy, jejichž cílem je pošpinit obraz Ukrajiny a jejích spojenců (především NATA a EU) v očích obyčejných Rusů. S pomocí překrucování historie se snaží prohlásit Ukrajince za součást velkého ruského národa a samostatný Ukrajinský stát za uměle vytvořený. Dalším významným narativem se staly západní sankce, které prezentují jako neúčinné vůči Ruské federaci a poškozující západní země (Tamtéž, s. 3-4).

Významnou pomocí při šíření propagandy je školství. Je mnohem snazší vychovávat mladé lidi ve správné občany, než přesvědčovat dospělé, aby změnili své názory na svět. V rámci obhajování ruské invaze na Ukrajinu je využíváno školství. V září roku 2022 byly změněny školní osnovy, které mají pomoci při vychovávání správných vlastenců schvalujících činnosti Ruské federace (Nazrullaeva et al., 2022).

Cíle ruské propagandy v zahraničí

Jedním z hlavních cílů ruské propagandy v zahraničí se stalo útočení na mezinárodní organizaci NATO a její členy. NATO prohlásilo Ruskou federaci za „nejvýznamnější a nejpřímější hrozbu pro bezpečnost spojenců a pro mír a stabilitu v euroatlantické oblasti“ (NATO, 2022, s. 4).

Ruská propaganda se snaží odvrátit většinu lidí od podporování Ukrajiny v současném konfliktu a přerušit či zpomalit dodávky zbraní ukrajinské armádě. Dalšími cíli ruské propagandy je podpořit a rozšířit proruské skupiny lidí v zahraničí. Především v západních zemích. Díky čemuž jsou schopni zasévat semínka nesouhlasu ve společnosti a šířit nenávistné nálady (Benia, 2023, s. 4). NATO (2024c) ve svém prohlášení z 2. května

2024 varovalo před aktivitami Ruska v zahraničí. Především před zvýšenou aktivitou škodlivých vlivů na území jeho členů. Mezi hlavní postižené patří Česko, Estonsko, Německo, Lotyšsko, Litva, Polsko a Velké Británie.

Česká republika se stala jedním z nejaktivnějších podporovatelů Ukrajiny. Díky finanční, materiální i humanitární pomoci se Česko stalo cílem ruských aktivit. V České republice monitoruje ruské nepřátelské aktivity BIS (Bezpečnostní Informační Služba). Tvrdí, že Ruská federace se snaží sbírat informace o institucích a zemích EU, podporovat proruské aktivisty a monitoruje a potlačuje protiruskou opozici v zahraničí. K těmto činnostem využívá oficiální i neoficiální cesty. Významnou pomocí při šíření ruské zpravodajské sítě jsou ruská velvyslanectví po celém světě. V roce 2022 došlo, v důsledku ruské invaze na Ukrajinu, k vykázaní některých členů ruského velvyslanectví v České republice kvůli podezření z provádění špiónážních činností (BIS 2023, s. 10-13).

4.1.2 Reakce západního světa na šíření ruské propagandy

Již roku 2022, okamžitě po zahájení invaze na Ukrajinu, vydala vláda České republiky pokyn pro zakázání některých ruských dezinformačních webů. Zakázanými weby se staly: Aeronet.cz, Protiproud.cz, Ceskobezcenzury.cz, Voxpopuliblog.cz, Prvnizpravy.cz, Czechfreepress.cz, Exanpro.cz, Skrytapravda.cz, cz.sputniknews.com, Cz24.news, Nwoo.org, Slovanskenebe.com, Svobodnenoviny.eu a Zvedavec.org. Což bylo postiženými weby a jejich příznivci viděno jako cenzura a porušování jejich práv na přístup k informacím (Blažek, 2022).

Ve své práci jsem se dále rozhodla stručně uvést postoje dvou subjektů, které se snaží pomocí osvěty bojovat s vlivy ruské propagandy a jí šířenými dezinformacemi. Těmito dvěma subjekty jsou NATO a Evropská unie. Dále jsem v kapitole stručně shrnula investigaci novinářů v rámci mezinárodního projektu Firehose of Falsehood, která se zaměřila na sledování šíření ruské propagandy.

NATO

V rámci svého boje, proti agresivnímu chování Ruské federace, se NATO (2024b) snaží o vyvrácení ruských dezinformací útočících na jeho stabilitu. Mezi vyvrácené dezinformace patří například:

- NATO je ve válce s Ruskem na Ukrajině.

- NATO slíbilo Rusku, že se po studené válce nebude rozšiřovat.
- Nato je agresorem.

Ve své strategii pro boj v hybridní válce NATO (2024a) uvádí, že se neustále připravuje čelit možným hrozbám a pomocí odstrašování se jim snaží předejít. Pokud tyto snahy selžou „je NATO připraveno bránit kteréhokoli spojence proti jakékoli hrozbě. Za tímto účelem musí být ozbrojené síly NATO schopny reagovat rychle a hbitě, kdykoli a kdekoli je to zapotřebí.“ (Tamtéž)

Evropská unie

V rámci boje Evropské unie proti dezinformacím, byla vytvořena pracovní skupina East StratCom Task Force (ESCTF), která je součástí Evropské služby pro vnější činnost (Strategic Communications of The Diplomatic Service of the European Union, 2021). V rámci pracovní skupiny ESCTF byl roku 2015 vytvořen projekt EUvsDisinfo, který vznikl v reakci na ruskou anexi Krymu. Jeho hlavním cílem je informovat veřejnost o dezinformacích šířených Ruskou federací. Snaží se o zvýšení odolnosti občanů Evropské unie vůči dezinformacím pomocí toho, že poskytuje nástroje potřebné k jejich odhalení. Projekt pravidelně publikuje články o dezinformacích a jím odhalené dezinformace shromažďuje ve své databázi. Významně se podílí na školení orgánů Evropské unie, vlád členských států, novinářů i veřejnosti v boji proti dezinformacím (EUvsDisinfo, [s. a.]).

Podle průzkumů se dezinformace stávají stále aktuálnější hroznou pro stabilitu a jednotu Evropské unie. Již roku 2018 evropské orgány vypracovaly Kodex zásad boje proti dezinformacím. Cílem kodexu bylo pomocí samoregulace zamezit šíření dezinformací. Tento kodex byl na pokyn Evropské komise roku 2022 rozšířen. Nově vytvořený kodex zavedl společný postup při regulaci velkých internetových platforem. Cílem kodexu je:

- demonetizace dezinformací,
- zvýšení transparentnosti politické reklamy,
- boj proti manipulativnímu chování,
- posílení postavení uživatele,
- podpora výzkumu dezinformací,

- posílit ověřování faktů v Evropské unii,
- vytvořit centrum pro transparentnost a
- posílit monitorování dezinformací (Evropská komise, 2022).

Další snahou Evropské unie při zmírňování vlivu zahraničních dezinformací se staly závěry Rady Evropské unie z července roku 2022. Ve kterých byly definovány čtyři základní kategorie nástrojů pro boj proti dezinformacím: diplomatická reakce, narušení a regulace, povědomí o situaci a budování odolnosti (EUvsDisinfo, 2023b). Téhož roku Evropská unie publikovala Strategický kompas pro bezpečnost a obranu, ve kterém definovala svou obranou strategii před globálními hrozbami ohrožujícími stabilitu a bezpečnost Evropské unie. Základem kompasu se staly čtyři pilíře: jednat, investovat, spolupracovat a zabezpečit (The Diplomatic Service of the European Union, 2024).

Firehose of Falsehood

Roku 2022 vznikl, v rámci mezinárodní sítě investigativních novinářů, projekt Firehose of Falsehood (Ohňostroj lží) zabývající se kanály, kterými se šíří ruská propagandistická sdělení v zemích střední a východní Evropy. Na projektu se podílelo třináct redakčních týmů z různých zemí (z České republiky, Polska, Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska, Litvy, Německa, Slovinka, Chorvatska, Rumunska, Bulharska a Srbska). Cílem projektu bylo zjistit způsoby propojení jednotlivých subjektů šířících ruská dezinformační sdělení (Šlerka, 2022).

V rámci projektu poukázaly na šíři ruské dezinformační sítě. Existuje mnoho známých proruských kanálů, v jejichž stínu se skrývá mnoho dalších webů, které se přímo nehlásí k Rusku a jeho propagandě. Jsou však přímo či nepřímo napojené na oficiální ruské kanály. Některé weby dokonce přímo spolupracují s ruskými tajnými službami. Mezi tyto weby patří například News Front (Tamtéž), který je, již od ruské anexe na Krym v roce 2014, významným nástrojem ruské propagandy při šíření protiukrajinských postojů (Sólymos et al., 2022). Dalšími proruskými weby, které šíří proruské dezinformace, jsou SouthFront, Katehon, Geopolitica.ru, The Strategic Culture Foundation, New Eastern Outlook a Ruská vesna (Šlerka, 2022).

Existuje mnoho subjektů varujících před šířením vlivů ruské propagandy v západních zemích. Snaží se bojovat proti negativním vlivům, které má ruská

propaganda na společnost v západních zemích. Patří mezi ně národní vlády, nadnárodní orgány i soukromé subjekty.

5 Masakr v Buči

Masakr v Buči je viděn jako jeden z největších útoků vůči civilnímu obyvatelstvu v posledních letech. Událost šokovala svět brutálními obrazy mrtvých civilistů, které během chvíle obletěly celý svět. Masakr byl všeobecně odsouzen a utvrdil společný postup západních zemí v jejich snaze zamezit rozšíření ruské agrese (Kabourková, 2022).

5.1 Odhalení masakru v Buči

Tato událost se udála ve městě Buča, které leží nedaleko od hlavního města Ukrajiny – Kyjeva. Po zahájení ruské invaze na Ukrajinu, 24. února 2022, se ruské síly pokusily o rychlé obsazení Ukrajiny. Jedním z jejich hlavních cílů se stalo hlavní město Ukrajiny Kyjev a celá přilehlá Kyjevská oblast, v níž se nachází i město Buča. Díky urputné obraně ukrajinské armády se ruské armádě nikdy zcela nepodařilo dobít celou oblast, a proto se necelý měsíc od zahájení invaze rozhodli o přesměrování svých sil na jiné části fronty (Dolejský, 2022). Již 5. dubna se většina ruských sil stáhla z Kyjevské oblasti (ISW Press, 2022).

Po odsunu ruských vojáků byla v nově osvobozeném městě Buča nalezena obrovská tragédie. V médiích se začaly objevovat zprávy informující o masakru. Pomocí fotografií a videí média zprostředkovala obraz zničeného města a mrtvol lidí (Glisníková, 2022). *„Odborníci zjistili, že v souvislosti s vojenskými akcemi zemřelo 419 lidí, to znamená, že byli zabiti zbraněmi. Z nich bylo 116 nalezeno v masovém hrobě poblíž kostela sv. Ondřeje I. Povolného a dalších 50 těl bylo nalezeno nepohřbených.“* (Andreikovets, 2022)

5.2 Postoj ruské vlády k masakru v Buči

Ruské ministerstvo obrany (2022) ve svém příspěvku na sociální síti Telegram prohlásilo, že odmítá jakákoli obvinění ukrajinské vlády ohledně masového zabíjení civilistů ruskými vojáky. Tvrdí, že ruští vojáci nijak neomezovali, ani nenapadli žádného civilistu na Ukrajině. Pouze jim poskytovali humanitární pomoc. Video a fotografie šířené v západních médiích vidí jako zinscenovaný hoax vytvořený za účelem poškodit Ruskou federaci. Ruskou federaci financované mezinárodní zpravodajství RT

(2022) ve svém zpravodajství informovalo, že ruská vláda odmítá ukrajinské tvrzení, že masakr v Buči byl spáchán ruskými vojsky.

Mluvčí ruského prezidenta Dimitrij Peskov uvedl, že na základě vyšetřování ruského ministerstva obrany odhalili, že obvinění jsou založena na základě falešných informací (TASS, 2022a). Ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov prohlásil, že ruští vojáci nemohou být odpovědní za masakr v Buči, protože se z oblasti stáhli 30. března. Podle jeho prohlášení byl masakr objeven až o čtyři dny později (3. dubna). Hlavním argumentem pro nevinu ruských vojáků se stalo prohlášení starosti Buči z 31. března, ve kterém prohlásil, že všichni jsou v pořádku a nezmínil masakr civilistů v ulicích Buče. Podle Lavrova je tedy nemožné, aby ruští vojáci zavraždili civilisty před svým odchodem (TASS, 2022b).

5.3 Reakce světa na masakr v Buči

Masakr byl okamžitě po odhalení mnohými odsouzen a okamžitě se začaly objevovat hlasy požadující podrobné vyšetření masakru. Ukrajinci považují ruské chování při obsazování za genocidu. Vyzvali mezinárodní soudní dvůr OSN v Haagu, aby masakr podrobně vyšetřil a odhalil pravdu (ČT24, 2022b). Je však velice nepravděpodobné, že rozhodnutí mezinárodního soudního dvoru OSN v Haagu nějak významněji ovlivní vývoj událostí. Haagský soudní dvůr již březnu 2022 rozhodl, aby Rusko okamžitě zastavilo svou invazi na Ukrajinu. Což Rusko nevyslyšelo a nadále pokračovalo ve svých vojenských operacích na Ukrajině (Ulrychová, 2022).

Mnoho mezinárodních organizací se vyjádřilo k masakru na Ukrajině. Všeobecně se shodují na tom, že masakr v Buči je válečný zločin. Ve své práci jsem se rozhodla shrnout vyšetřování čtyř organizací, které se podílely na vyšetřování masakru (Human Rights Watch, Amnesty International, OSN a Bellinccat).

Human Rights Watch

Human Rights Watch je mezinárodní organizace, která odhaluje a vyšetřuje porušování lidských práv. Vznikla roku 1978 jako dozor nad zeměmi, které v roce 1975 podepsaly Helsinské dohody. V dnešní době vyšetřuje porušování lidských práv po celém světě. Snaží se o prosazování spravedlnosti (Human Rights Watch, 2024). Roku 2022 se organizace podílela na vyšetřování masakru v Buči a zachování důkazů potřebných pro

stíhání pachatelů. Po stažení ruských vojsk z Buče našli výzkumníci organizace mnoho důkazů o provádění hromadných poprav a mučení obyvatel Ukrajiny. Což lze klasifikovat jako válečné zločiny (Human Rights Watch, 2022).

Vyšetřování Human Rights Watch bylo založeno na přímém pozorování výzkumníků a rozhovorech s obyvateli Buči. Okamžitě po objevení masakru pracovníci zdokumentovali a analyzovali událost na základě fotografií, videí, satelitních snímků a fyzických důkazů. Hlavními fyzickými důkazy masakru jsou náboje a těla nalezená v mělkých hrobech nebo v ulicích Buči. Hlavními důkazy pro obvinění ruských vojáků ze spáchání masakru se staly satelitní snímky a rozhovory se svědky masakru. Cílem organizace bylo zaznamenat důkazy o spáchání válečných zločinů, které v budoucnosti mohou sloužit k potrestání viníků (Tamtéž).

Amnesty International

Amnesty International je celosvětové hnutí, které se snaží pomocí výzkumu odhalovat porušování lidských práv po celém světě. Snaží se o prosazování lidských práv na základě Všeobecné deklarace lidských práv (Amnesty International, 2024). Roku 2022 organizace provedla vyšetřování válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v Kyjevské oblasti. Během dvanáctidenního vyšetřování zdokumentovala nezákonné zabíjení civilistů ruskými silami. Svě vyšetřování založili na rozhovorech se svědky vraždění způsobeného ruskými vojáky a fyzických důkazech jako jsou kulky a nábojnice. Tyto důkazy se staly hlavním důkazem při vyšetřování a obvinění ruských sil ze spáchání válečných zločinů. Organizace prohlásila, že všichni, kteří jsou zodpovědní za masakr v Buči, by měli být trestně odpovědní za své činy (Amnesty International, 2022).

OSN

V prosinci roku 2022 vydala Rada pro lidská práva OSN zprávu, která podrobně zmapovala vraždění civilistů na Ukrajině od 24. února až do 6. dubna roku 2022. Na základě pozorování monitorovací mise na Ukrajině podrobně popisuje útoky ruských vojáků na civilisty. V uvedeném období se OSN podařilo zaznamenat 441 násilných úmrtí civilistů. V rámci svého pozorování v Kyjevské oblasti mise zmapovala masakr v Buči. Svě vyšetřování založili na pozorování v terénu a rozhovorech se svědky. Dalšími zdroji pro vyšetřování se staly fotografie, videa, forenzní zprávy a oficiální záznamy (United Nations

Human Rights Office of the High Commissioner, 2022). Generální tajemník OSN António Guterres v dubnu 2022 vyjádřil svůj hluboký šok nad masakrem v Buči a vyzval, aby nezávislé vyšetřování dovedlo pachatele k odpovědnosti za jejich činy (United Nations, 2022).

Bellingcat

Bellingcat (2024) je nezávislá organizace, která se již od roku 2014 zabývá investigativní žurnalistikou. Skládá se z kolektivu výzkumníků, investigativců a občanských novinářů, kteří se na základě veřejně přístupných informací snaží odhalit pravdu. Zabývají se ozbrojenými konflikty, válečnými zločiny, kriminálními případy a hrozbami pro životní prostředí.

Bellingcat ve svém vyšetřování vychází ze zpráv organizací zabývajících se lidskými právy (například Human Rights Watch) a veřejně dostupných informací. Ve svém vyšetřování se zaměřil na vyvrácení tvrzení ruské vlády, která zásadně odmítla odpovědnost ruských vojáků za vraždění civilistů v Buči. V tomto vyšetřování se podařilo vyvrátit dezinformace šířené ruskými zdroji. Na základě veřejně dostupných informací je zřejmé, že ruskou vládou prezentované informace jsou v rozporu s existujícími důkazy (Higgins, 2022).

Podařilo se vyvrátit průběh událostí podle časové osy prezentované ruskou vládou⁶. Na základě příspěvků zveřejněných na internetu bylo dokázáno, že ruská vojska okupovala Buču ještě 1. dubna, kdy se poprvé začaly na internetu objevovat fotografie zavražděných civilistů v Buči, což je v rozporu s tvrzením ruské vlády, že první důkazy o masakru byly objeveny až 3. dubna. Dále se podařilo vyvrátit falšování důkazů o masakru (Tamtéž).

5.4 Analýza ruské propagandy okolo masakru v Buči

Pro výzkum ruské propagandy okolo masakru v Buči jsem si vybrala analýzu propagandy na základě článků, které se objevily ve vybraných proruských webech šířících ruskou propagandu v České republice. Kapitola je založena na způsobu analýzy propagandy podle Jowetta a O'Donnella.

⁶ Viz. kapitola 4.2 Postoj ruské vlády k masakru v Buči

V následující části práce stručně představím vybrané dezinformační weby Tadesco.org a Aeronet.news a následně analyzuji ruskou propagandu obsaženou v článcích, které v dubnu roku 2022 pojednávaly o masakru v Buči.

Tadesco.org

Tadesco je webová stránka šířící ruskou propagandu a dezinformace v České republice. Tento web byl českým Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky zařazen mezi tzv. antisystémové weby (Nadační fond nezávislé žurnalistiky, 2018).

Web Tadesco sám sebe prezentuje jako humorný a satirický web, jehož cílem je informovat, vzdělávat a bavit své čtenáře. Odmítá jakoukoliv odpovědnost za šíření falešných a nepřesných informací. Upozorňuje své čtenáře, aby si veškeré články ověřili u dalších zdrojů (Tadesco, 2024). Financování webu a přesná identita autorů publikujících články na webu není veřejně zjistitelná. Je tedy velice obtížné, až nemožné, vystopovat osoby provozující web. Autoři článků vystupují pouze pod pseudonymy, a tak není možné zjistit jejich zázemí, postoje a názory. Z povahy článků je však zřejmé, že patří do české kvazi-mediální scény, která se zabývá šířením ruských dezinformací a proti systémových narativů.

Články související s masakrem v Buči se na webu Tadesco objevovaly mezi 3. a 8. dubnem roku 2022. Konkrétně se tímto tématem zabývaly, nebo ho zmiňovaly čtyři články. Ve všech článcích se objevila prohlášení, která čerpají z oficiální ruské propagandy šířené vládou Ruské federace. Hlavními zdroji pro napsání článků se stala prohlášení ruského ministerstva obrany a členů ruské vlády, zprostředkovaná skrze anglickou verzi ruské vládou kontrolované zpravodajské sítě RT.

Ve všech článcích byl poskytnut jednostranný pohled na průběh událostí. V článcích se vůbec neobjevil pohled na masakr v Buči prezentovaný ukrajinskou vládou nebo západními médi. Snaží se obhájit vojenské akce Ruské federace a vykreslit Ukrajinu jako viníka, který je odpovědný za rozpoutání konfliktu na Ukrajině. Tvrdí, že ukrajinská obvinění jsou založena na nevydařené snaze ukrajinské rozvědky očernit Ruskou federaci. Prohlašují, že Rusko bude proti těmto snahám bojovat pomocí odhalování šíření lží.

Články se ve svém čtenáři snaží o vyvolání negativních emocí k Ukrajině. Cílem ruské propagandy šířené na webu Tadesco je rozšířit narativ Ruské federace v souvislosti s masakrem v Buči mezi obyvatele České republiky, díky čemuž jsou schopni narušovat ochotu občanů České republiky podporovat Ukrajinu v jejím boji proti ruské invazi. Cílovým publikem tohoto webu jsou především lidé, kteří jsou nakloněni současnému ruskému režimu a nevěří v systém panující v západních zemích.

Podle diskuze v komentářích, která se nachází u článků na webu, je zřejmé, že cílené publikum se pohybuje na české proruské scéně. Aktivně se zapojuje do sdílení ruských propagandistických narativů vytvořených oficiálními ruskými orgány, které považuje za hlavní zdroj pravdivých informací o dění ve světě. Lidé, kteří jsou součástí publika na webu Tadesco, v komentářích vyjadřují své zklamání z fungování současné společnosti a z postoje západního světa vůči Ruské federaci.

Aeronet.news

Aeronet je česká webová stránka šířící ruskou propagandu a dezinformace v České republice. Web je v provozu již od roku 2014. Českým Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky je řazen mezi tzv. antisystémové weby (Nadační fond nezávislé žurnalistiky, 2018). Aeronet se prezentuje jako nezávislé internetové zpravodajství, které využívá alternativní zdroje ve své snaze odhalit pravdu o událostech ve světě i v České republice. Podle Aeronetu mají lidé v dnešní době omezený přístup k pravdě kvůli cenzuře a politické korektnosti (Aeronet, 2024).

Provoz webu je financován z anonymních darů od čtenářů. Přesný způsob jeho provozu není znám. Veškeré příspěvky na webu jsou anonymní, ale díky několikaletému společnému investigativnímu vyšetřování Reportérů ČT a týdeníku Respekt se podařilo poodhalit fungování tohoto webu. Ukázalo se, že hlavní osobou za tímto dezinformačním webem je Marek Pešl (ČT24, 2020).

V dubnu se na tomto webu objevilo pět článků souvisejících s masakrem v Buči. Vyšly mezi 3. a 7. dubnem roku 2022. Články zveřejněné na webu jsou silně proruský zaujaté. Hlavními zdroji informací jsou prohlášení ruské vlády, ruská média a telegramové nebo facebookové příspěvky. Západní zdroje informací se v článcích

objevují pouze, pokud jsou webem považovány za dezinformace a jeho cílem je jejich vyvrácení.

Hlavním cílem webu je šířit narativy ruské propagandy v České republice. Články na webu jsou silně proruský zaujaté. Popírají jakoukoliv účast ruských vojáků na masakru v Buči. Snaží se své čtenáře přesvědčit, že masakr v Buči byl zinscenován ukrajinskými a západními tajnými službami za účelem očernit Ruskou federaci a zcela ji izolovat od zbytku světa. Častým cílem útoku jsou západní vlády a média. Obviňují je z dezinformování a falšování důkazů za účelem očernění Ruské federace.

Cíleným publikem webu jsou čtenáři, kteří sympatizují s Ruskou federací a nedůvěřují západním vládám a médiím. Podle velice rozsáhlé diskuze v komentářích lze říct, že na webu Aeronet se pohybují lidé z české proruské scény, kteří si mezi sebou velice aktivně sdílejí zdroje obsahující ruské propagandistické narativy.

Oba dva vybrané weby lze považovat za nástroj využívaný ruskou propagandou v České republice, který se pokouší o šíření alternativního pohledu na průběh událostí. Mezi narativy ruské propagandy, které byly přebrány a šířeny dvěma vybranými weby, patří:

- Ruští vojáci nejsou odpovědní za spáchání masakru v Buči.
- Ruské jednotky se stáhli již 30. března, což bylo čtyři dny před objevením masakru.
- Celá událost byla zinscenována za účelem provokace Ruské federace.
- Důkazy poskytnuté západními vládami a médii jsou zfalšované. Hlavními zpochybňovanými důkazy jsou fotografie, videa a satelitní snímky.

Všechny šířené narativy jsou v souladu s klasickým přístupem Ruské federace ke kritice jejích činů. Pokud je Rusko obviněno z páchaní nelegálních či trestných činů, které by mohly poškodit její mezinárodní obraz, snaží se s pomocí veškerých dostupných prostředků o jeho napravení. Ve své snaze běžně využívá zapírání, obviňování ostatních, odmítání viny a vytváření lživých tvrzení. Jde jim o zahlcení informačního toku, díky čemuž je pro příjemce informací mnohem obtížnější vytvořit si pravdivý obraz situace. Rusko se již po dlouhou dobu snaží své publikum přesvědčit o své nevině a existenci

mezinárodního spiknutí, jehož cílem je narušit stabilitu Ruské federace (EUvsDisinfo, 2023a).

Po objevení masakru v Buči zvolilo Rusko svůj běžný přístup k řešení pro něj nepříjemné situace. Okamžitě začalo do veřejného prostoru vypouštět obrovské množství lživých, často protichůdných narativů. Jeho cílem bylo vytvořit živou debatu, která by zpochybnila pravost dostupných informací a odpoutala pozornost od činů ruských vojáků ve městě Buča (Tamtéž).

Pomocí šíření alternativních pohledů na průběh masakru v Buči se Rusko snaží o vytvoření iluze, že vše není, jak se na první pohled může zdát, a vždy existuje jiný pohled na události. Podle průzkumu veřejného mínění, provedeného v březnu 2022 nestátní organizací Levada-Center, většina respondentů projevila podporu ruské vládě a invazi na Ukrajinu. Úskalí výzkumu leží v pouhé 30% účasti, která zásadně ovlivňuje reprezentativnost zkoumaného vzorku (Zakharova, 2022, s. 12).

V reakci na aktivity ruské propagandy v západním světě jsou stále aktivnější vlády i nezávislé organizace snažící se o vyvracení dezinformací šířených ruskou propagandou. V rámci těchto snah vznikají iniciativy zkoumající ruské dezinformace. Například již dříve zmíněná nezávislá organizace Bellingcat, která se zabývá investigativní žurnalistikou. V rámci svého výzkumu zabývajících se ověřením narativů ruské propagandy šířené v souvislosti s masakrem v Buči, se Bellingcatu podařilo dokázat nepravdivost ruské propagandy.

V České republice se dezinformacemi šířenými ruskou propagandou v rámci masakru v Buči zabývalo Ministerstvo vnitra České republiky. Ve své analýze shrnulo ruské dezinformace vzniklé v souvislosti s masakrem a jejich šíření v rámci českých dezinformačních webů. Upozornili zde na činnosti české proruské scény. Veškeré subjekty, které se zabývají zkoumáním ruské propagandy, jsou jednou z hlavních překážek, která stojí před snahami Ruské federace šířit svůj vliv ve světě (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024).

Avšak lze říct, že základní cíl ruské propagandy v České republice byl naplněn. Na základě reakcí čtenářů v komentářích u zkoumaných článků je zřejmé, že narativy ruské propagandy se úspěšně šíří v české proruské scéně a podporují negativní emoce vůči

Ukrajincům, což přispívá k vytváření protisystémových nálad mezi Čechy, kteří podporují zájmy Ruské federace.

Závěr

V rámci bakalářské práce na téma „Fungování mechanismů ruské propagandy na příkladu masakru v Buči“ jsem se zabývala propagandou. Již od počátku zaznamenané historie provází lidi v jejich každodenním životě. Je však zcela zřejmé, že v blízké minulosti vzrostla role propagandy v utváření celosvětových událostí. Propaganda se stává stále důležitějším nástrojem ve válečných konfliktech. Snaží se o ovlivňování veřejného mínění, a proto je důležité, aby lidé znali a dokázali identifikovat propagandu.

Cílem práce bylo přiblížit roli propagandy v současném světě na příkladu ruské propagandy v rusko-ukrajinském konfliktu. Konkrétně se práce zabývala ruskou propagandou vzniklou v souvislosti s masakrem v Buči.

Práce nejdříve definuje pojem propaganda a pojmy s ní úzce související. Těmito pojmy jsou dezinformace, fake news, hoaxy a moderní způsoby války. Důležitost role propagandy jsem ilustrovala na příkladech jejího využití v minulosti. Dále se práce zabývá definováním pojmu analýza propagandy. Konkrétně přibližuje analýzu propagandy podle Jowetta a O'Donnella.

Pro lepší pochopení současných událostí nastiňuji vývoj Ukrajiny od vzniku ukrajinského národního hnutí, které hrálo významnou roli ve vzniku samostatného ukrajinského státu, až po současnou rusko-ukrajinskou válku na Ukrajině. Minulost totiž hraje důležitou roli v současném vztahu mezi Ruskem a Ukrajinou. Ukrajinci sami sebe považují za samostatný národ. Rusové je však považují za součást své říše, která se pouze dočasně oddělila.

Ruská propaganda se pokouší o ovlivnění lidského myšlení v prospěch Ruské federace. Práce objasňuje cíle ruské propagandy v rámci rusko-ukrajinského konfliktu na Ukrajině. Dále jsem shrnula reakce západního světa na šíření ruské propagandy. Kvůli rozsáhlosti těchto reakcí jsem se rozhodla blíže přiblížit reakce dvou mezinárodních organizací (NATO a Evropské unie). Tyto dvě organizace jsem si vybrala pro jejich důležitost pro fungování našeho současného světa, který je založen na svobodě a demokracii.

Poslední kapitola práce se zabývá masakrem v Buči a ruskou propagandou objevující se v souvislosti s touto událostí. Přiblížila jsem zde reakci Ruské federace

i zbytku světa na tuto událost. Ruské dezinformace okolo masakru v Buči jsem přiblížila na článcích publikovaných na dvou českých webech (Tadesco.org a Aeronet.news), které jsou známé šířením dezinformací vytvořených ruskou propagandou. Na první pohled se může zdát, že oba weby se snaží prezentovat jako šířitelé objektivního zpravodajství, ale při bližším pohledu je zřejmé, že jejich cílem je něco zcela jiného. Oba weby nekriticky přebírají narativy ruské propagandy šířené vládou Ruské federace i ruskými státními médii. Díky fungování těchto webů a jim podobným webovým stránkám se ruské propagandě daří udržovat svůj vliv v české proruské scéně. Prostřednictvím těchto webů se Ruská federace může pokoušet zasahovat do dění v České republice.

Literatura a zdroje

Knižní zdroje:

BERELSON, Bernard (1952). *Content analysis in communication research*. New York: Stratford Press, INC.

BITTMAN, Ladislav (2000). *Mezinárodní dezinformace. Černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0843-6.

MOEHLMAN, Arthur (1939). *Schools and Propaganda*. cit. In: EDGAR, Dale a Vernon NORMA (1940). *Propaganda analysis an annotated bibliography*. Online. Columbus: The Ohio state university, s. 17. Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015034621782&seq=1>. [citováno 2024-05-23].

GALBREATH, David J. (2007). *The Organization for Security and Co-operation in Europe*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-40763-2.

GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ (2018). *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-1805-4.

HOBBS, Renee (2020). *Mind Over Media. Propaganda Education for a Digital Age*. New York: WW Norton & Company. ISBN 978-0-393-71350-3.

INFORMAČNÍ CENTRUM O NATO (2015). *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Praha, Ostrava: Jagello 2000. ISBN 978-80-904850-2-0.

INSTITUTE FOR PROPAGANDA ANALYSIS (1938). *Propaganda Analysis. Volume I of the Publications of the Institute for Propaganda Analysis*. New York: Institute for Propaganda Analysis, Inc. Dostupné z: <https://archive.org/details/IPAVol1>. [citováno 2024-05-23].

JOWETT, Garth S. O a Victoria O'DONNELL (2018). *Propaganda & Persuasion*. 7. vyd. Thousand Oaks: SAGE Publications. ISBN 978-1-5063-7135-4.

MILLER, David L., (ed.) (1995). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: Nakladatelství Jota. ISBN 80-85617-47-1.

NUTIL, Petr (2018). *Média, lži a příliš rychlý mozek. Průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0716-2.

OTTO, Jan (1897). *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl*. Praha: J. Otto.

REJZEK, Jiří (2015). *Český etymologický slovník*, Praha: Nakladatelství LEDA. ISBN 978-80-7335-393-3.

RYCHLÍK, Jan, Bohdan ZILYNSKYJ a Paul R. MAGOCSI (2015). *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-409-1.

SVOBODA, David (2021). *Jablko z oceli. Zrod, vývoj a činnost ukrajinského radikálního nacionalismu v letech 1920-1939*. Praha: Nakladatelství Academia. ISBN 978-80-200-3186-0.

SYRUČEK, Milan (2023). *Rusko-ukrajinské vztahy. Jak hluboké jsou kořeny současného konfliktu?* 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-271-5221-6.

TAYLOR, Philip (2003). *Psychological Warfare*. In: Nicholas J. Cull, David Culbert a David Welch (ed.). *Propaganda and Mass Persuasion*. Santa Barbara: ABC-CLIO, s. 323-326. ISBN 1-57607-820-5.

VAN HERPEN, Marcel H. (2015). *Putin's Propaganda Machine. Soft Power and Russian Foreign Policy*. Lanham: Rowman & Littlefield. ISBN 978-1-4422-5361-2.

VJATROVYČ, Volodymyr (2020). *Ukrajinské 20. století. Utajované dějiny*. Praha: Nakladatelství Academia. ISBN 978-80-200-3086-3.

VYDRA, Zbyněk, Michal Řoutil, Jitka Komendová, Kateřina Hloušková a Michal Téra (2017). *Dějiny Ruska*. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-324-2.

WELCH, David (2003a). *Black Propaganda*. In: Nicholas J. Cull, David Culbert a David Welch (ed.). *Propaganda and Mass Persuasion*. Santa Barbara: ABC-CLIO, s. 41-42. ISBN 1-57607-820-5.

WELCH, David (2003b). *Gray Propaganda*. In: Nicholas J. Cull, David Culbert a David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion*. Santa Barbara: ABC-CLIO, s. 151-153. ISBN 1-57607-820-5.

WELCH, David (2003c). *White Propaganda*. In: Nicholas J. Cull, David Culbert a David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion*. Santa Barbara: ABC-CLIO, s. 425-426. ISBN 1-57607-820-5.

ZUBOV, Andrej (ed.) (2014). *Dějiny Ruska 20. století. 1894-1939*. Praha: Nakladatelství Agro. ISBN 978-80-257-0921-4.

ZUBOV, Andrej (ed.) (2015). *Dějiny Ruska 20. století. 1939-2007*. Praha: Nakladatelství Agro. ISBN 978-80-257-0964-1.

Časopisy:

ABRAMS, Steve (2016). *Beyond Propaganda. Soviet Active Measures in Putin's Russia*. Online. *Connections: The Quarterly Journal*, vol. 15, no. 1, Winter 2016, s. 5-31. Dostupné z: <https://connections-qj.org/connections-vol15-no1-winter-2016>. [citováno 2024-06-07].

ARO, Jessikka (2016). *The Cyberspace War: Propaganda and Trolling as Warfare Tools*. Online. *European View*, vol. 15, no. 1, June 2016, s. 121-132. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/toc/euva/15/1>. [citováno 2024-06-02].

LASSWELL, Harold D. (1927). *The Theory of Political Propaganda*. Online. *The American Political Science Review*, vol. 21, no. 3, s. 627–631. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1945515>. [citováno 2024-02-27].

Miller, J. Hillis (2008). *Narativ*. Online. *Aluze. Revue pro literaturu, filozofii a jiné*, č. 1, 2008, s. 30-39. Dostupné z: <https://www.hrabal.net/aluze-1998-2013/>. [citováno 2024-07-02].

STEIN, George J. (1995). *Information warfare*. Online. *Air Power Journal*, vol. 9, no. 1, Spring 1995, s. 30-55. Dostupné z: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Volume-09_Issue-1-Se/1995_Vol9_No1.pdf. [citováno 2024-06-02].

ZAKHAROVA, Daria (2022). *Excusing the Massacre: Russian Officials and State-Run Media on Bucha*. Online. *Russian Analytical Digest*, no. 283, April 2022, s. 10-12. Dostupné z: <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000542143>. [citováno 2024-06-28].

Internetové zdroje:

AERONET (2024). *Kontakty*. Online. In: Aeronet News. Dostupné z: <https://aeronet.news/kontakt/>. [citováno 2024-06-24].

AMNESTY INTERNATIONAL (2022). *Ukraine. Russian forces must face justice for war crimes in Kyiv Oblast*. Online. In: Amnesty International. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/05/ukraine-russian-forces-must-face-justice-for-war-crimes-in-kyiv-oblast--new-investigation/>. [citováno 2024-06-16].

AMNESTY INTERNATIONAL (2024). *Who we are*. Online. In: Amnesty International. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/about-us/>. [citováno 2024-06-16].

ANDREIKOVETS, Kostia (2022). *At least 458 Ukrainians died in the Bucha community as a result of the actions of the Russians*. Online. In: Бабель. Dostupné z: <https://babel.ua/en/news/82626-at-least-458-ukrainians-died-in-the-bucha-community-as-a-result-of-the-actions-of-the-russians>. [citováno 2024-06-16].

BBC (2022). *Ukraine War. Putin demands Mariupol surrender to end shelling*. Online. In: BBC News. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60926470>. [citováno 2024-06-09].

BBC (2023). *What is Russia's Wagner group, and what has happened to its leader?* Online. In: BBC News. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-60947877>. [citováno 2024-06-02].

BELLINGCAT (2024). *Who We Are*. Online. In: Bellingcat. Dostupné z: <https://www.bellingcat.com/about/who-we-are/#:~:text=Bellingcat%20is%20an%20independent%20investigative%20collective%20of%20researchers%2C,investigate%20a%20variety%20of%20subjects%20of%20public%20interest>. [citováno 2024-06-24].

BENIA, Megi (2023). *Russia's Disinformation and the War in Ukraine*. Online. In: UGSP Analytical Paper Series. Dostupné z: <https://ugsp.ug.edu.ge/storage/publications/July2023/XUH1lhyqGGNZmvUyam1B.pdf>. [citováno 2024-06-07].

BIGG, Matthew M. (2023). *How Russia's war in Ukraine has unfolded, month by month. A timeline of Russia's full-scale invasion of Ukraine, which began one year ago.* Online. In: The New York Times. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/article/ukraine-russia-war-timeline.html>. [citováno 2024-06-09].

BILAL, Arsalan (2024). Russia's hybrid war against the West. Online In: NATO Review. Dostupné z: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2024/04/26/russias-hybrid-war-against-the-west/>. [citováno 2024-06-02].

BIS (2023). *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022.* Online. In: Bezpečnostní informační služba České republiky. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocni-zpravy/vyrocni-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2022-2cd547c8.html>. [citováno 2024-06-10].

BLAŽEK, Vojtěch (2022). *Kdo dal pokyn vypnout dezinformační weby? Stopy míří k tajným službám.* Online. In: Seznam Zprávy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-kdo-dal-pokyn-vypnout-dezinformacni-weby-stop-y-miri-k-tajnym-sluzbam-191430>. [citováno 2024-06-10].

CAKL, Ondřej (2019). *Dezinformace, fake-news, bulvární zpráva.* Online. In: Transparency International. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/dezinformace-fake-news-bulvarni-zprava/>. [citováno 2024-02-25].

ČT24 (2016). *Západ je zlý, Rusko dobré. Novinářka popsala, jak funguje „Fabrika trollů“.* Online. In: Česká televize. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zapad-je-zly-rusko-dobre-novinarka-popsala-jak-funguje-fabrika-trollu-105486>. [citováno 2024-06-27].

ČT24 (2020). *Po stopách dezinformátora. Reportéři ČT odhalili utajeného provozovatele Aeronetu.* Online In: Česká televize. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/po-stopach-dezinformatora-reporteri-ct-odhalili-utajeneho-provozovatele-aeronetu-52440>. [citováno 2024-06-24].

ČT24 (2022a). 24. únor 2022. *Zastřelení, umučení, umlácení. V Buče už našli přes čtyři sta obětí ruských okupantů.* Online. In: Česká televize. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zastreleni-umuceni-umlaceni-v-buce-uz-nasli-pres-ctyri-sta-obeti-ruskych-okupantu-17385>. [citováno 2024-06-09].

ČT24 (2022b). *Svět chce spravedlnost pro oběti z Buči. Vyšetřování genocid obvykle trvají dlouhé roky.* Online. In: Česká televize. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/svet-chce-spravedlnost-pro-obeti-z-buci-vysetrovani-genocid-obvykle-trvaji-dlouhe-roky-21951>. [citováno 2024-06-16].

DELWICHE, Aaron (2018). *What is propaganda analysis?* Online. In: Propaganda critic. Dostupné z: <https://propagandacritic.com/index.php/how-to-decode-propaganda/what-is-propaganda-analysis/>. [citováno 2024-04-05].

DOLEJSKÝ, Roman (2022). *Den po dni. Takto obsazují Rusové Ukrajinu. MAPY postupu.* Online. In: TN.cz. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/456686-den-po-dni-takto-obsazuji-rusove-ukrajinu-mapy-postupu>. [citováno 2024-06-09].

EUVS DISINFO (2023a). *The Bucha massacre: mapping a year of Kremlin denial.* Online. In: EUvsDisinfo. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/the-bucha-massacre-mapping-a-year-of-kremlin-denial/>. [citováno 2024-06-28].

EUVS DISINFO (2023b). *To Challenge Russia's Ongoing Disinformation Campaigns. Eight Years of EUvsDisinfo.* Online. In: EUvsDisinfo. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/to-challenge-russias-ongoing-disinformation-campaigns-eight-years-of-euvsdisinfo/>. [citováno 2024-06-14].

EUVS DISINFO ([s. a.]). *About.* Online. In: EUvsDisinfo. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/about/>. [citováno 2024-06-14].

EVROPSKÁ KOMISE (2022). *Strengthened Code of Practice Disinformation.* Online. In: European Commission. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>. [citováno 2024-06-14].

EVROPSKÁ KOMISE (2024). *Rozšířený kodex zásad boje proti dezinformacím. Rostoucí hrozba pro evropskou demokracii.* Online. In: European Commission. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_cs. [citováno 2024-06-14].

EVROPSKÝ PARLAMENT (2019). *Dezinformace. Nástroje používané proti nám se neustále vyvíjí, varuje Parlament.* Online. In: European Parliament. Dostupné z:

<https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20190130STO24604/dezinformace-nastroje-pouzivane-proti-nam-se-neustale-vyviiji-varuje-parlament>. [citováno 2024-06-14].

GLISNÍKOVÁ, Lenka (2022). *Fotky: Další svědectví o masakru v Buči*. Online. In: Seznam Zprávy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-fotky-dalsi-svedectvi-o-masakru-v-buci-196827>. [citováno 2024-06-16].

GOSTEV, Aleksandr a Robert Coalson (2016). *Russia's Paramilitary Mercenaries Emerge From The Shadows*. Online. In: Radio Free Europe. Dostupné z: <https://www.rferl.org/amp/russia-paramilitary-mercenaries-emerge-from-the-shadows-syria-ukraine/28180321.html>. [citováno 2024-06-27].

HIGGINS, Eliot (2022). *Russia's Bucha 'Facts' Versus the Evidence*. Online. In: Bellingcat. Dostupné z: <https://www.bellingcat.com/news/2022/04/04/russias-bucha-facts-versus-the-evidence/>. [citováno 2024-06-24].

HUMAN RIGHTS WATCH (2022). *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha. Preserving Evidence Critical for War Crimes Prosecutions*. Online. In: hrw.org. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/04/21/ukraine-russian-forces-trail-death-bucha>. [citováno 2024-06-16].

HUMAN RIGHTS WATCH (2024). *About Us*. Online. In: Human Rights Watch. Dostupné z: <https://www.hrw.org/about/about-us>. [citováno 2024-06-16].

IDNES (2022a). *Cherson je katastrofa, místní lidé ale slaví svobodu. Zelenskyj slíbil obnovu*. Online. In: iDNES.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-rusko-konflikt-valka-cherson-dobyti-osvobozeni.A221112_155230_zahranicni_erb. [citováno 2024-06-09].

IDNES (2022b). *Ukrajina zavede výjimečný stav. Okamžitě opustte Rusko, vyzvala občany*. Online. In: iDNES.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-britanie-ukrajina-sankce-statni-dluhopisy-cestovani-zalohy.A220223_101430_zahranicni_jhr. [citováno 2024-06-09].

ISW PRESS (2022). *Russian offensive campaign assessment, April 5*. Online. In: Institute for the Study of War. Dostupné z:

<https://www.understandingwar.org/backgroundunder/russian-offensive-campaign-assessment-april-5>. [citováno 2024-06-16].

KABOURKOVÁ, Monika, 2022. *Hrůzná svědectví z osvobozené Buči: Rusové popravovali muže i děti. Ulice jsou poseté těly*. Online. In: CNN Prima NEWS. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/masakr-rusu-v-buci-otrasa-svetem-civilisty-i-mucili-kreml-snimky-oznacuje-za-podvrh-89123>. [citováno 2024-06-16].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY (2024). *Kremelské dezinformace o masakru v ukrajinské Buči na české kvazi-mediální scéně*. Online. In: Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/kremelske-dezinformace-o-masakru-v-ukrajinske-buci-na-ceske-kvazi-medialni-scene.aspx>. [citováno 2024-06-28].

NADAČNÍ FOND NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY (2018). *Typologie domácích zpravodajských webů*. Online. In: Nadační fond nezávislé žurnalistiky. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/typologie-domacich-zpravodajskych-webu/>. [citováno 2024-06-17].

NATO (2022). *Strategic Concept*. Online. In: NATO. Dostupné z: <https://www.nato.int/strategic-concept/>. [citováno 2024-06-10].

NATO (2024a). *Countering hybrid threats*. Online. In: NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm. [citováno 2024-06-10].

NATO (2024b). *Setting the record straight. De-bunking Russian disinformation on NATO*. Online. In: NATO. Dostupné z: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/115204.htm>. [citováno 2024-06-10].

NATO (2024c). *Statement by the North Atlantic Council on recent Russian hybrid activities*. Online. In: NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_225230.htm. [citováno 2024-06-10].

NAZRULLAEVA, Eugenia, Anja NEUNDORF, Ksenia NORTHMORE-BALL a Katerina TERTYCHNAYA (2022). *The invasion of Ukraine has upended Russian education. Russia continues to expand lessons in "patriotic" values, this research finds*. Online. In: The Washington Post. Dostupné z:

<https://www.washingtonpost.com/politics/2022/09/14/russia-patriotic-education-reform/>. [citováno 2024-06-07].

OSCE (2022). *OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM) Daily Report 23/2022 issued on 1 February 2022*. Online. In: Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupné z: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/511063>. [citováno 2024-06-09].

RT (2022). Russia denies Ukraine war-crimes allegations. In: RT. Dostupné z: <https://www.rt.com/russia/553231-bucha-war-crimes-allegations-denied/>. [citováno 2024-06-16].

RUSKÉ MINISTERSTVO OBRANY (2022). *Statement by the Russian Defence Ministry. The Russian Defence Ministry denies accusations of Kiev regime of allegedly killing civilians in Bucha, Kiev Region*. Online. In: Telegram. Dostupné z: <https://t.me/MFARussia/12230>. [citováno 2024-06-16].

SÓLYMOS, Karin Kőváry, Josef ŠLERKA, Julia DAUKSZA a Anna GIELEWSKA (2022). *NewsFront: From Crimea With Hate*. Online. In: VSquare. Dostupné z: <https://vsquare.org/newsfront-from-crimea-with-hate/>. [citováno 2024-06-10].

STANDARD EUROBAROMETER 100 (2023). *Media use in the European Union. Report*. Online. In: European Union. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053>. [citováno 2024-06-14].

STRATEGIC COMMUNICATIONS OF THE DIPLOMATIC SERVICE OF THE EUROPEAN UNION (2021). *Countering Disinformation. Questions And Answers About The East Stratcom Task Force*. Online. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en#11232. [citováno 2024-06-14].

ŠLERKA, Josef (2022). *Ohňostroji lži*. Online. In: Investigace.cz. Dostupné z: <https://www.investigace.cz/ohnostroji-lzi/>. [citováno 2024-06-10].

TADESCO (2024). *Kontakty*. Online. In: Tadesco. Dostupné z: <https://tadesco.org/kontakty/>. [citováno 2024-06-24].

TASS (2022a). *Bucha-related charges not trustworthy, there are signs of fakes — Kremlin spokesman*. Online. In: TASS Russian News Agency. Dostupné z: <https://tass.com/politics/1432019>. [citováno 2024-06-24].

TASS (2022b). *Lavrov slams situation in Bucha as fake attack staged by West and Ukraine*. Online. In: TASS Russian News Agency. Dostupné z: <https://tass.com/world/1432013>. [citováno 2024-06-24].

TASS (2022c). *Russian government approves list of unfriendly countries and territories*. Online. In: TASS Russian News Agency. Dostupné z: <https://tass.com/politics/1418197>. [citováno 2024-06-23].

THE DIPLOMATIC SERVICE OF THE EUROPEAN UNION (2024). *A Strategic Compass For Security and Defence*. Online. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en. [citováno 2024-06-14].

U.S. DEPARTMENT OF STATE (2022). *Foreign Press Centers. Russian Disinformation*. Online. In: U.S. Department of State. Dostupné z: <https://www.state.gov/briefings-foreign-press-centers/russian-disinformation>. [citováno 2024-06-07].

UKRINFORM (2022). *Territorial Defense forces reach border with Russia in Kharkiv region*. Online. In: Ukrinform. Dostupné z: <https://www.ukrinform.net/rubric-ato/3484230-territorial-defense-forces-reach-border-with-russia-in-kharkiv-region.html>. [citováno 2024-06-09].

ULRYCHOVÁ, Tereza (2021). *Jen Česko a Spojené státy. To jsou naši nepřátelé, rozhodla ruská vláda*. Online. In: Seznam Zpravy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/jen-cesko-a-spojene-staty-to-jsou-potvrzeni-nepratele-ruska-154635>. [citováno 2024-06-23].

ULRYCHOVÁ, Tereza (2022). *Haagský soud nařídil Rusku zastavit invazi na Ukrajinu*. In: Seznam Zpravy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-haagsky-soud-naridil-rusku-zastavit-invazi-na-ukrajinu-193991>. [citováno 2024-06-23].

UNITED NATIONS (2022). *Secretary-General, Deeply Shocked by Killings in Ukraine, Urges Accountability*. Online. In: United Nations. Dostupné z: <https://press.un.org/en/2022/sgsm21227.doc.htm>. [citováno 2024-06-16].

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER (2022). *Killings of civilians: summary executions and attacks on individual civilians in Kyiv, Chernihiv, and Sumy regions in the context of the Russian Federation's armed attack against Ukraine*. Online. In: UN Human Rights Office. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2022/2022-12-07-OHCHR-Thematic-Report-Killings-EN.pdf>. [citováno 2024-06-16].

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Hlava první, základní ustanovení čl. 2. Online. In: Ústava České republiky. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>. [citováno 2024-02-18].

ЧЕРНЫШОВА, Елена (2022). *На «Азовстали» сдался командир батальона «Азов»*. Online. In: РБК. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/politics/20/05/2022/6287d2e09a7947798d1258b5>. [citováno 2024-06-09].

Články o masakru v Buči ve vybraných médiích:

1. Tadesco.org
 - Duben 2022
2. Aeronet.news
 - Duben 2022